

1996

GER

18

HHC

Dansk Mongolsk Selskab

ᠬᠠᠰᠤᠯᠤᠨᠳᠤ

哈
斯
倫
圖

ᠬᠠᠰᠤᠯᠤᠨᠳᠤ

HASLUND

**Nr. 18 - 7. årgang
31. august 1996**

Dansk Mongolsk Selskab
udgiver GER, som er selskabets
medlemsblad.

Redaktion: Rolf Gilberg (ansvarshavende), Bulgan Njama, Gudrun Lefmann, Jan Koed og Bent Gynther. Artiklernes synspunkter repræsenterer den enkelte forfatters holdninger, og deles ikke nødvendigvis af redaktionen. Indlæg uden forfatterangivelse er produceret af redaktionen.

GER(20) udkommer dec. 1996.

Dansk Mongolsk Selskabs
bestyrelse består af:

Klaus Ferdinand, Rolf Gilberg (formand), Bent Gynther, Søren Haslund-Christensen, Jan Koed, Gudrun Lefmann, Bulgan Njama (sekretær), Leif Petersen (kasserer).

Selskabets sekretariat:

Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg
Telefon: 3833 2106
Postgiro: 784-1582

**Medlemskontingent:
100 kroner pr. kalenderår.**

**Dansk Mongolsk Selskabs
formål er:**

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområde i Mongoliet, Kina og Rusland.

(b) at udgive skrifter om mongolerne.

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold.

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne.

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Fra redaktionen

Det er hensigten med denne særudgave af *Ger* at hædre Henning Haslund-Christensen i hundredeåret for hans fødsel. Det har ikke været muligt at fortælle alt om ham. Redaktionen har bestrebt sig for at finde nogle vanskelig tilgængelige kilder, som fortæller om Haslunds virke og om hans betydning for hans samtid. Det kan ikke undgås at der vil være nogen gentagelser. Redaktionen har valgt ikke at klippe i de forskellige artikler, men at lade dem stå hver for sig, som de udkom i sin tid.

Med sine livlige beretninger om sit spændende liv, bragte han eventyret lige ind i de små danske hjem. Mange slugte hans fortællinger. Nogle blev så påvirket, at de selv gav sig ud i den store verden. Haslund åbnede verden for den danske ungdom. Han var også med til at puste liv i etnografien, studiet af fremmede folk. Inddirekte har Haslund haft langt større indflydelse på danskerne end man umiddelbart skulle tro.

Det var et stort tab, at han døde så ung, før han nåede at fuldt ud at bearbejde sine resultater. Men de få bøger han skrev, og de mange foredrag han holdt, har givet stor inspiration til de kommen-

de slægters interesse for fremmede mennesker og deres levevis.

Nu rejser danskerne ud i den store verden. Også til Mongoliet rejser mange, ja selv udenrigsministeren har netop været der i anledning af hundredeåret for Henning Haslund-Christensen. Mere om det i næste nummer af *Ger*.

I løbet af et par år eller mere vil der udkomme bøger om Henning Haslund-Christensen. Hennings søn, Søren Haslund-Christensen, er igang med at skrive en bog om sin far. Kurt Frederiksen, som skrev den store bog om Knud Rasmussen (Kongen af Thule), er gået igang med at samle materiale til en lignende bog om Henning Haslund-Christensen.

Forsiden

Forsiden viser en forstørrelse af Henning Haslund-Christensens exlibris. Til højre står hans navn på mongolsk, øverst på tibetansk, til venstre på kinesisk. Mongolerne syntes at hans navn lød ligesom ordet for løve på mongolsk. Derfor kaldte de ham: Arselan. Det forklarer løven.

ISSN Nr: 0905-9504

Henning Hasslund-Christensen (1896-1948)

For 100 år siden blev Henning Hasslund-Christensen født mandag 31. august 1896 i København.

Han var søn af kongelig kapelmusikus Søren Peter Christensen (1855-1923) og Claudia Hasslund (1864-1942). Familien tog navneforandring 25. februar 1922 fra Christensen til Hasslund-Christensen.

Henning Hasslund-Christensen voksede op i København og gik i Østersøgades Gymnasium. I sin skoletid var han aktiv medlem af Det Danske Spejderkorps.

1914 blev han elev på hærens Kornetskole på Kronborg i Helsingør, hvorfra han i 1918 udnævntes til sekondløjtnant. Blandt soldaterkammeraterne på kornetskolen var Carl I. Krebs, Ove Krebs og Kaj Borgstrøm.

Under Carl Krebs ledelse deltog Hasslund 1923-1926 i arbejdet med at drive en forsøgsgård ved Bulgantal i Ydre Mongoli.

I mellemkrigsårene (1918-1939) skærpedes den nationale følelse. Danskerne samlede på sig om deres egne helte, der drog ud i den store verden og hjembragte viden om eksotiske samfund.

Hasslund-Christensen skrev fængslende bøger om sine rejser i en fortællestil, så man følte, at man var med og kunne se ham over skulderen. Hans bøger var populære kom udkom i store oplag (10.000 eksemplarer). Han blev læst af mange danskere. Hans 3 bøger udkom på engelsk og flere andre sprog.

Om sine 3 første år (1923-1926) i Mongoliet skrev Hasslund-Christensen en bog "Jabonah" (1932). Deri fortæller han sine mange rejser rundt i landet. Han lærte at tale mongolsk, at synge

mongolske sange og forstå meget af den mongolske kultur og mongolernes måde at tænke på. Han fik stor respekt for mongolerne og faldt vældigt godt til blandt dem. De fik til gengæld stor respekt for ham.

Oprettelsen af den Mongolske Folkerepublik i 1924 gjorde arbejdsvilkårne vanskeligere for danskerne på gården i det nordlige Mongoli.

Hasslund-Christensen forlod 1926 gården i Bulgan Tal og fik arbejde ved British-American Tobacco Company's afdeling i Mongoliets hovedstad Ulaanbaatar, senere kom han til Beijing-kontoret.

Kort derefter kom han i kontakt med den svenske geograf og opdagelsesrejsende Sven Hedin (1865-1952). Denne gennerejste 1885-1935 på 4 ekspeditioner og mange mindre rejser Centralasien på kryds og tværs for at kortlægge store områder især i Tibet, i Xinjiang og langs Silkevejen.

Sven Hedin så gode muligheder i Hasslund-Christensen erfaringer, og ansatte ham i 1927 som karavanefører på en videnskabelig ekspedition (1927-1930), som udgik fra Kalgan vestover gennem Gobi Ørkenen i Indre Mongoli til Xinjiang, hvor man besøgte Torgut-mongolerne i Tien Shan (De himmelske Bjerge).

På denne ekspedition hjalp Hasslund-Christensen blandt andet den tyske læge David Hummel med at foretage fysisk antropometriske målinger.

Hasslund-Christensen blev gode venner med torgutmongolerne. På denne rejse indsamlede han enestående lydoptagelser af 60 mongol folkesange på voksenalder. De fleste musikprøver blev optaget i Øreget blandt Torguterne. Han indsamlede også en stor samling etnografika, som han rejste til Sverige med i 1929 og vendte samme år tilbage til Hedin ekspeditionen. Om rejsen skrev Hasslund-Christensen bogen "Zajagan" (1935).

1930 havde Sven Hedin ikke længere brug for Henning Hasslund-Christensen, som tog til Britisk Indien, fordi han havde planer om at åbne en handelsforbindelse mellem Kasghar (Xinjiang) og Kashmir (Indien).

I Indien var der interesse for hans planer, og han fik arbejde som den britisk-indisk repræsentant i Leh. Januar 1931 blev han ramt af en snelavine mellem Srinagar og Gilgit og blev hårdt kvæstet med mange brækkede knogler. Først i marts lykkedes det, at få ham flyttet til et hospital i Srinagar, og i juli nåede han til Stockholm og blev opereret.

De følgende par år skrev han sine bøger og samarbejdede med den svenske sangerinde Vanna Scholander om den musik, han havde haft med tilbage. Han gav foredrag både i radio og i forsamlingshuse om sine rejser og oplevelser blandt mongoler.

Foredrag og bøger gjorde Haslund-Christensen meget kendt og mange læste hans 3 bøger med stor interesse. De blev også oversat til flere sprog, blandt andet engelsk og solgte i store oplag i England og USA.

Søndag 17. april 1932 giftede Haslund sig i Skeppsholmskyrkan, Stockholm, med Inga Margit Lindström (1896-1975). Hun blev kaldt "Mammie" af inderkredsen og var datter af Märtha Telander (1863-1918) og Carl Fredrik Jacob Lindström (1859-1919) kommandørkaptajn i den svenske marine og adjutant hos den svenske konge.

Sverige blev Haslund-Christensens andet hjem. Han fik en søn, Søren Haslund-Christensen (1933), som efter en militær karriere blev hofmarskal hos Dronning Margrethe II af Danmark.

De følgende par år var Henning Haslund-Christensen meget optaget af, at man fik reddet mongolernes kulturarv inden påvirkningerne fra omgivelserne (Kina og Japan) blev for dominerende. Med de erfaringer og sprogkendskab han havde, var han klar over, at han var en af de få, der kunne gøre det. Han betragtede sig som en arvtager af Sven Hedins ekspeditionsarbejde, selv om Hedin mest interesserede sig for geografiske forhold og Haslund-Christensen mere var interesseret i menneskene og deres livsstil.

April 1936 fik han en besked fra Mongoliet, som antydede, at Centralasien snart ville blive utilgængelig for udlændinge, og at ændringerne i samfundet ville tage

Henning Haslund-Christensen
"Konsul Arselan"

Henning Haslund-Christensen sammen med torgut mongoler i Xinjiang 1928.

til med større hast, så gamle traditioner ville forsvinde.

Sino-Swedish Ekspedition 1927-1930

Denne videnskabelige ekspedition tog sit udgangspunkt i Kalgan (Zhangjiakou) og vandrede under Sven Hedins ledelse gennem Gobi Ørkenen i Indre Mongoli til Torgut-mongolernes land i De Himmelske Bjerge (Tien Shan) i Xinjiang. Blandt de 27 medarbejdere deltog i 3 år Henning Haslund-Christensen, antaget på Hertug Larsons anbefaling. Haslund fik ansvar for kamelkaravanen, der skulle transportere ekspeditionens udstyr.

I 1928 nåede man Urumchi. Derfra deltog Haslund i en rejse sydpå til Altyn-tagh bjergene i det nordlige Tibet. Senere på året vendte Haslund tilbage til Urumchi, hvorfra han slog sig ned blandt torgut-mongolerne i De Himmelske Bjerge mod vest.

Henning Haslund-Christensen blev gode venner med torgutmongolerne. Han hjalp blandt andet lægen David Hummel med at foretage fysisk antropometriske målinger. På denne rejse indsamlede han enestående optagelser af 60

Haslund og Söderbom foran

"Den Blå Djævel"

mongolske folkesange på voksvaller. De fleste musikprøver blev optaget i Øreget blandt torgutterne. Han indsamlede også en stor samling etnografika, blandt andet et tempeltelt, som han 1929 rejste til Sverige med, hvor de blev overdraget Etnografiska Museet i Stockholm.

Samme år vendte han tilbage til Hedin ekspeditionen og arbejdede ved den endnu et år.

Første Danske Centralasiatiske Ekspedition til Mongoliet 1936-1937

Henning Haslund-Christensen rejste alene (17. juni 1936 - 6. juli 1937) på denne ekspedition til Mongoliet for dels at orientere sig om mulighederne for en større undersøgelse, dels at indsamle etnografika til Etnografisk Samling i København og fortsætte sine optagelser af folkemusik og sange på lakplader. Han ønskede at foretage videnskabelige undersøgelser blandt mongoler for at kunne komplementere de resultater Sven Hedin havde indsamlet på sine rejser i Centralasien.

Henning Haslund-Christensen ankom i august 1936 til Shanghai. Borgerkrigen i Kina forhindrede ham i at rejse direkte til Mongoliet. Han valgte så at gøre studier i det østlige Indre Mongoli på grænsen til Manchuriet. Hele området var på det tidspunkt besat af japanerne. Derfor havde andre forskere forladt området. Således befandt Henning Haslund-Christensen sig i et forskningsmæssig vaccum, som en af de få europæere, der foretog undersøgelser blandt mongolerne i Indre Mongoli.

Med sit sædvanlige held - Haslund løb ind i en dansk talende japaner, Takai, i Manchoukuo's hovedstad, Hsinking - lykkedes det ham at få både japanske og mongolske myndigheders tilladelse til at foretage undersøgelser.

September 1936 slog han sig ned ved Wang-in Sume (= Kongens Kloster; i dag: Ulanhot) 350 km vest for Harbin og Khorchin mongolernes gamle hovedstad. Den vinter tilbragte han flere måneder i Bargha området. Det befinder sig i Xingan (Hsingan) bjergene i det nordøstlige Indre Mon-

goli med base i Manchu Ail, som ligger dalene sydvest for Solun midt i Kharchin og Khochin mongolernes område.

Oktober-november 1936 traf Henning Haslund-Christensen i Barga 2 shamaner. Blandt Khochin og nabo mongolstammerne erhvervede han flere hundrede etnografika, indsamlede legender og optog musik.

Om årsagen til at indsamle folkemusik har Haslund-Christensen fortalt i et foredrag i Det Kongelige Geografiske Selskab (7. december 1937):

Jeg havde ikke været længe i Mongoliet, før det begyndte at forbyse mig, at man hos een stamme kunne høre legender, melodier og sange, som var ukendte eller uden klangbund hos naboerne, men som var fuldstændige parallelle til hvad man tidligere havde hørt ved en fjernt boende stamme. I grænseegnene mod både Kina og Rusland bemærkede jeg hvorledes mongolernes egne legender, poisi og gammel folkemusik kunne bevares i deres bevidsthed, selv efter at de havde adopteret fremtrængende naboers klædedragt, levemåde og sprog.

Facineret af de gamle historier og folkemusikken mente Henning Haslund-Christensen, at han ved at indsamle folkemusik og sange kunne udforske de forskellige mongolgruppers indbyrdes slægtskab.

I 1937 besøgte han i Kweihwa (Khokho Khoto eller Hohhot) svenskeren George Söderbom, som var missionærsøn og opvokset i "Mongoliet", hvor han var meget vellidt af alle. De havde begge arbejdet sammen på Hedins ekspedition 1927-1930. Sammen rejste de 2 nu med "The Blue Devil" (en delvis hjemmelavet bil) tilhørende Söderbom på besøg hos Tumet og Khalkha mongoler, hvor der også

blev foretaget indsamlinger. På turen fandt de nestorianske 5 ruinbyer, men foretog ingen udgravninger.

Henning Haslund-Christensen vendte tilbage til Danmark senere i 1937 med en mongolsamling på 700 numre etnografika, blandt andet 2 komplette shamandragter, 52 antropometriske opmålinger af mongoler og 105 optagelser af legender og folkemusik samt nedskrivning af en del legender og folkeviser til Etnografisk Samling.

Han havde også indsamlet en del bøger på mongolsk, som Kaare Grønbech skulle studere nærmere. Europa havde på det tidspunkt et ganske lille kendskab til mongolsk litteratur.

Hans samlinger vakte opsigt i Danmark, hvilket bevirkede, at han kunne rejse penge til endnu en ekspedition. I et brev (18. oktober 1937) skrev Henning Haslund-Christensen til Etnografisk Samling, at det næste område (Chakhar og Sunit) han ønskede at fo-

Haslund med teodolit maj 1938.

Haslund på kamel foran Chagan Kure.

retage undersøgelser i på det tidspunkt lå helt under japansk kontrol. Han mente, at det ville være vigtigt at hurtigst muligt foretage undersøgelser blandt mongolerne der, inden de blev for japaniserede. Da Sunit-høvdingen Teh Wang var hans gode ven, ville han have udmærkede arbejdsbetingelser.

Anden Danske Centralasiatiske Ekspedition til Mongoliet 1938-1939

Ekspeditionen, som først blev kaldt "The Royal Danish Geographical Society's Central Asian Expedition 1938-1939", fik senere navnet "Second Danish Central Asian Expedition to Mongolia 1938-1939". Den blev udsendt med støtte fra den danske stat (10.000 kr), Carlsbergfondet (40.000 kr), konsul O.H. Bærentsen (10.000 kr) og en anonym gaver (15.000 kr).

Ekspeditionens formål var at studere kultur og folkløse hos mongolerne i Indre Mongoli samt at indsamle genstande fra mongolernes hverdag og fest. Man skulle især indkøbe bøger på mongolsk.

De mongolske samlinger skulle overdrages Nationalmuseet og Det

Kongelige Bibliotek, begge i København.

Ekspeditionen havde 3 deltagere: Henning Haslund-Christensen leder og etnograf, Dr. phil. Kaare Grønbech sprogforsker og stud. mag. Werner Jacobsen arkæolog.

Ekspeditionen var den første europæiske videnskabelige ekspedition, som intresserede sig for studiet af det mongolske sprog og dets dialekter i Indre Mongoli. Ekspeditionens sproglige forskning fordelte sig på 3 områder: Epigrafi, sydmongolske dialekter og mongolsk litteratur.

På sine tidligere rejser havde Henning Haslund-Christensen se nestorianske gravsten, som ekspeditionen også skulle se nærmere på.

Juli 1938 ankom ekspeditionen til Tientsin i Kina og nåede frem til Suiyuan (Khokho Khoto eller Hohhot), hovedstad i Indre Mongoli, som på det tidspunkt blev kaldt Mengchiang (et tilsyneladende selvstyreområde under japansk kontrol).

De følgende 3 måneder boede de 3 dansker hos den svenske missionærsøn George Söderbon, som blev et medlem af ekspeditionen.

På grund af japanernes besættelse af Manchuriet, Nordkina og store dele an Indre Mongoli, kunne ekspeditionen ikke rejse ud i græslandet før den 28. oktober 1938. Den slog sig ned på grænsen mellem Chakhar- og Sunit-mongolernes land i et gammelt tomt lamakloster "Chagan Kure" (Tsagan Khure, Tjaran Kurie), som betyder "Det Hvide Tempel". Det tilhørte Hertug Larson, som havde stillet det til ekspeditionens rådighed, fordi han rejste bort.

"Det Hvide Tempel" lå 2 km fra den svenske missionstation ved Khadin Sume (Hatt-in Sum) og omkring 50-60 km nordvest for Changpeh (Zhangbei), som ligger

Haslund følger Lodais arbejde.

50 km nordvest for den gamle karavaneby Kalgan (Zhangjiakou).

Det forhenværende tempel, som blev ekspeditionens hovedkvarter, lå på en lille bakke med en flot udsigt over græssteppen til alle sider. Det lille kloster, som kun havde haft plads til få munke, blev forladt for lang tid siden på grund af onde ånder. Man fortalte, at 2-3 munke havde myrdet hinanden og den overlevende havde hængt sig selv. De stedlige mongoler var overbeviste om, at de dodes ånder hærgede på stedet. Selv om ekspedition flyttede ind, var mongolerne ikke trykke ved at besøge stedet. For eksempel var man overbevist om, at dødsguden Yarma passerede forbi, når en hund gav sig til at hyle om natten.

Med "Det Hvide Tempel" som udgangspunkt drog ekspeditionsdeltagerne ud i forskellige retninger på studierejser. Haslund og Jacobsen mødte blandt andet flere kvindelige åndemanere (shamaner).

Ekspeditionen, som ialt kostede 82.000 kr, vendte tilbage til København i 1939 med store samlinger etnografika, bøger, fotografier og lydoptagelser Til Nationalmuseet og Det Kongelige Bibliotek.

Tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition 1947-1948

Det var Henning Haslund-Christensen's plan at fortsætte udforskningen af mongolkulturen fra Manchuriet i øst til Pamir og Afghanistan i vest i samarbejde med en række yngre forskere. De politiske forhold efter Anden Verdenskrig (1940-1945) forhindrede ham i dette arbejde, men han gav dog ikke op.

Han var god til at skaffe penge, og lige som ved sine tidligere ekspeditioner støttede Carlsbergfondet ham også denne gang. Det

var ikke muligt at komme til Tibet eller de centrale mongolområder, så han valgte Afghanistan, som virkefelt med "Den 3. Danske Centralasiatiske Ekspedition" i 1947-1948.

Da denne ekspedition ikke beskæftigede som med mongolerne, vil den ikke blive berørt i denne sammenhæng. Mens man var i felten, døde Henning Haslund-Christensen, mandag 13. september 1948 i en alder af 52 år i Kabul, Afghanistans hovedstad, hvor han ligger begravet. ☺

Rolf Gilberg

Haslund igang med opstilling i

Nationalmuseet.

Den 3. Danske Centralasiatiske Ekspedition.

Arbejde og resultater 1948.

Efter mange års forberedelse og store vanskeligheder både af økonomisk og politisk art blev det i 1948 muligt for Henning Haslund-Christensen at starte sin 3. Danske Centralasiatiske Ekspedition. Hovedformålet med denne er at tilvejebringe en så fuldstændig samling af etnologisk studiemateriale som muligt fra de mange nomade- og oasefolk mellem Luristan i Iran over Tibet til Mongoliet og Manchuriet, men desuden at drive geografiske, botaniske og zoologiske studier i videst muligt omfang.

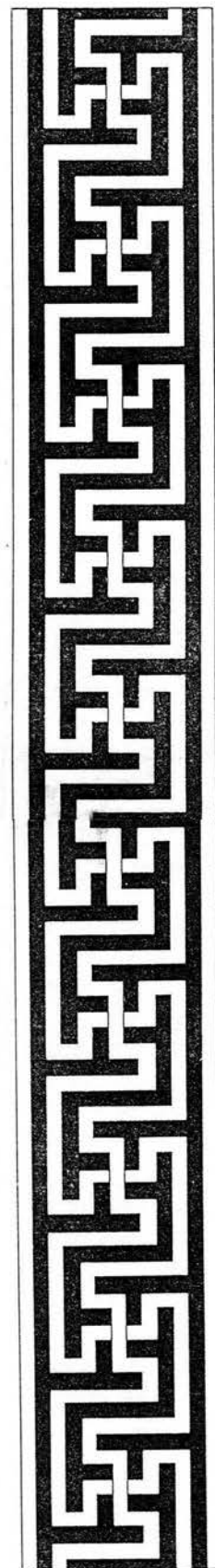
Fra store dele af det tilgrænsende område findes allerede fyldige samlinger på Nationalmuseet. Således skænkede Knud Rasmussen de righoldige, sibiriske Eugen Alexander-samlinger fra giljaker, jakuter og samojeder. Desuden forelå der fra goldere, tunguser og samojeder et nogenlunde repræsentativt materiale.

De danske forskninger i Centralasien blev indledet med løjtnant, senere professor Ole Olufsens to Pamir-ekspeditioner 1896—97 og 1898—99, på hvilke der blev foretaget betydelige indsamlinger i Bokhara og Khiva. I 1936 foretog professor C. G. Feilberg en rejse til Iran, hvorfra ligeledes betydelige samlinger hjemførtes, navnlig fra lurerne.

Afstanden mellem de geografiske områder, som dækkes af henholdsvis Eugen Alexander-samlingerne i øst og Olufsens Pamir-samlinger i vest er mere end 5000 km i lige linie, og dette vældige område, som rummer nogle af verdens mindst udforskede egne, bebos af stammer, som engang skrev nogle af verdenshistoriens mest epokegørende kapitler. Ganske vist havde både U.S.A., Sverige og andre nationer sendt ekspeditioner til Centralasien, men disse lagde næsten udelukkende vægt på geografi, geologi, arkæologi, meteorologi, astronomi og lignende videnskaber. Filologi gav ingen af ekspeditionerne sig af med, og etnologi stod kun i 2 år på de svenske ekspeditioners program. Ingen af de nævnte ekspeditioner var gået ind for de opgaver, som man fra dansk side mente var de mest presserende, fordi opgaverne var ved at forsvinde med de sidste rester af studiematerialet. De to forsømte videnskabsgrene, filologi og etnologi, burde derfor tages op, Danmark burde gøre en indsats i Centralasien for at redde den hastigt svindende kultur, inden det var uigenkaldeligt for sent.

Opgaven blev derfor at indsamle et godt studiemateriale i det mægtige område mellem Manchuriet og Pamir, således at der kunne skabes forbindelse mellem de af Knud Rasmussen til Nationalmuseet skænkede samlinger, fra giljakerne ved grænsen mellem Manchuriet og Sibirien og de af professor Olufsen hjemførte samlinger fra kirgiserne i Nord-Pamir. Hvis en sådan ubrudt kæde af samlinger kunne skabes, ville hver af de allerede eksisterende få stærkt øget værdi, idet man ville blive i stand til at spore udgangspunkterne for de mange kulturkomplekser samt de veje, ad hvilke disse har spredt sig. Danmark ville derved have chancer for at blive ledende inden for den etnologiske udforskning i Centralasien, ligesom det allerede er det i de nordlige polarområder.

1936 startede Henning Haslund-Christensen den 1. Centralasiatiske Ekspedition, som varede 1 år, og hjembragte samlinger, bestå-

ende af 700 stk. etnografica, en del lydoptagelser, antropologiske målinger samt en mængde litteratur og folkloristisk materiale, fra stammerne mellem Hailar og Chabar. Fra den 2. Centralasiatiske Ekspedition, som fandt sted 1938—39, hjembragtes ca. 5000 etnografiske og arkæologiske genstande fra stammerne vest for de på første rejse besøgte samt flere hundrede mongolske bøger i bloktryk og manuskripter. Desuden udførtes en mængde dialektstudier og antropologiske målinger, ligesom der blev foretaget et par hundrede lydoptagelser af mongolske folkeviser, legender etc.

Planerne fra 1936 gik ud på at udforske området mellem Manchuriet og Pamir etnologisk, hvilket blev beregnet til at ville tage 10 år. Da krigen i 1939 standsede dette arbejde, var området bearbejdet så langt som til Oret-stammerne eller omkring 2000 km af den fuldstændige strækning på ca. 5000 km. Endnu manglede man at behandle området fra Oret-stammerne til Pamir for at have etableret en sammenhængende kontakt mellem kulturerne i øst og vest.

Under krigen arbejdede Haslund-Christensen så vidt muligt videre med forberedelserne til sin nye ekspedition. Det lykkedes at tilvejebringe de fornødne pengemidler ved meget betydelige bevilninger fra Staten, Carlsbergfondet og Dansk Ekspeditionsfond, og i efteråret 1947 afrejste de første deltagere fra København. Af praktiske grunde valgte man denne gang at begynde mod vest for efterhånden at arbejde sig østover.

Ekspeditionen ankom til Afghanistan i to hold, henholdsvis 3. december 1947 og 11. maj 1948.

Hold I bestod af:

Ekspeditionslederen Henning Haslund-Christensen (etnografi),
Mag. scient., cand. med. Knud Paludan (zoologi),
Cand. mag. Lennart Edelberg (botanik og geografi),
Mag. art., cand. theol. Halfdan Siiger (etnografi og religionshistorie).

Deltagerne blev i Kabul indtil 18. februar 1948, hvorefter de rejste til deres respektive arbejdsfelter. Opholdet i hovedstanden blev benyttet til at skabe kontakt med de herværende højeste myndigheder og kulturelle institutioner, finde assistenter og tjenestefolk, supplere udrustning og forråd samt påbegynde forskellige videnskabelige arbejder. Haslund-Christensen tog fat på sine studier over afghanske stammeforhold, Paludan foretog fugle- og andre dyre-observationer, Edelberg erhvervede vinter-botanisk materiale og registrerede daglige meteorologiske observationer, medens Siiger påbegyndte erhvervelserne af etnografica fra Kabul og omegn.

Hold II bestod af:

Professor, dr. phil. Johannes Humlum (geografi),
Mag. scient. Mogens Køie (botanik),
Adjunkt, cand. mag. Aase Køie (botanik),
Mag. scient. Niels Haarløv (zoologi).

Dette holds deltagere kunne allerede påbegynde deres feltarbejde den 14. maj 1948. På grundlag af de hjemsendte beretninger er det muligt at give følgende foreløbige oversigt over ekspeditionens hidtidige resultater.

Henning Haslund-Christensens sundhed og død

Haslund-Christensen led af et forhøjet blodtryk, der dog ikke i den første tid i Afghanistan gav anledning til nogen umiddelbar ængstelse. I februar 1948 forlod jeg (red: Paludan) hovedkvarteret i Kabul og genså ikke Haslund før jeg i august vendte tilbage dertil. Jeg blev hurtigt klar over, at Haslunds sundhedstilstand ikke var tilfredsstillende. Det fremgik også af mine kammeraters beretninger, der tydelig viste, at Haslund tit var plaget af unaturlig træthedsanfald. Selv om han ikke blev udsat for særligt store legemelige anstrengelser, kan dog måske det ret varme klima og livet i den tynde luft i små 2.000 meters højde have været medvirkende årsager til den indtrådte forværing.

Skønt Haslund ikke ville erkende sin sygdom, stod det mig dog klart, at han burde rejse hjem. Han havde imidlertid planer om i løbet af efteråret at rejse til Kina. Men det var så heldigt, at han ændrede disse planer og i stedet besluttede at tage til København for at varetage visse ekspeditionsanliggender. Han gik i gang med at skaffe flybillet. Men inden denne blev ordnet, indtrådte der en akut forværing.

Vi havde alle om formiddagen været beskæftiget med at indpakke vore samlinger, der skulle hjemsendes et par dage senere. Efter middag klagede Haslund over, at han var blevet træt af at gå ude i den brændende sol. Han gik derfor i seng og sov hele eftermiddagen.

De følgende 2 dage var tilstanden nærmest uforandret, hvorpå der indtrådte en så betydelig bedring, at Haslund igen kunne være oppe. I samråd med Dr. Perlmann (en tysk læge, der under mit fravær havde fulgt

Carl Krebs ved Haslunds grav i Kabul

Foto Schuyler Jones, Kabul 1968

Haslund og også tilså ham nu i den sidste tid), besluttede vi, at jeg skulle ledsage Haslund hjem til Danmark. Dette skulle imidlertid ikke lykkes, for allerede dagen efter blev tilstanden igen dårlig. Den forværredes i de følgende dage. Det tidligere forhøjede blodtryk faldt meget stærkt, og pulsen blev meget hurtig.

Den uklarehed, der også havde været tilstede i begyndelsen af denne sygdomsperiode, blev mere udtalt. I det sidste døgn forekom der en lammelse af ansigtsmuskulaturen.

Udover en ganske forbigående temperaturforhøjelse havde Haslund ikke feber under hele sygdommen. Han klagede ikke over smerter og var næppe klar over sygdommens alvorlige karakter. Han talte kun meget lidt, skønt en af os næsten til stadighed var hos ham. Talte han endelig, så var det kun om ekspeditionens arbejde.

Den 12. september 1948 blev vi klar over, hvor det bar hen. Den 13. september klokken 2 om natten sov Haslund stille ind i døden, uden at have været ved bevidsthed siden om formiddagen.

Desværre viste det sig umuligt at hjemføre Haslunds jordiske rester. Jeg rådførte mig derom med et par af de stedlige læger, men de frarådede ethvert forsøg i den retning. Det var endnu aldrig sket, at en død europæer var blevet ført hjem fra Afghanistan. Det var for eksempel umuligt at opdrive en zinkkiste i Kabul, og et krematorium forefandtes ikke.

Den 14. september 1948 blev Haslund begravet på den lille europæiske kirkegård, som ligger lige uden for byen. Et stort følge ledsagede ham på den sidste rejse fra hovedkvarteret til kirkegården. I følget sås Kulturministeren H. E. Najib Ullah Khan, universitetets rektor professor Anas og talrige repræsentanter fra Kulturministeriet og fra Universitetet. Udenrigsministeriet var også repræsenteret, ligesom der sås talrige repræsentanter for det diplomatiske korps og fra den europæiske koloni.

Begravelsesritualet blev foretaget af den protestantiske præst pastor Dan el Rashid, der netop var på besøg i den britiske ambassade. Derefter talte universitetets rektor professor Anas. Efter andre tale sluttede magister Siiger af med en meget smuk mindetale, hvori han fremhævede Haslunds tidligere rejser og arbejde i Asien. Højtideligheden afsluttedes med at vi 4 ekspeditionsdeltagere sang "Altid frejdig, når du går".

Haslunds grav kom til at ligge over for Sir Aurel Steins grav. Han var en af de største Asiensforskere i dette århundrede. Han fandt ligesom Haslund sin død i Kabul.

Dagen efter begravelsen var magister Siiger og jeg i audiens hos Kulturministeren, der var dybt rystet over det skete. Han udtalelser viste tydeligt, hvordan han som så mange andre i Kabul i løbet af den korte tid, vi havde væ-

ret der var kommet til at sætte overordentlig stor pris på Haslund som menneske. Kulturministeren sluttede, som også professor Anas havde gjort det i sin tale, med at udtale håbet om, at det alt måtte lykkes at gennemføre ekspeditionen efter de storstilede planer, som Henning Haslund-Christensen havde udarbejdet. ☺

Knud Paludan

Årstal i Henning Haslund- Christensens liv

31-08-1896: HHC blev født i København
1913: HHC tog realeksamen fra Østersøgade Gymnasium
1914: HHC elev på hærens Kor-netskole på Kronborg

1918: HHC udnævntes til sekund-løjtnant i fodfolket
1919-1921 HHC studerede etno-grafi i Göteborg hos prof. Nordenskiöld
1921-1923: HHC på studieophold i England
25-02-1922: Familien tog navne forandring fra Christensen til Haslund-Christensen
1923-1926: HHC med Krebs' hold på forsøgsgård ved Bulgantal i det nordlige Mongoli
1926-1927: HHC arbejdede for British-American Tobacco Company, først i Urga, siden i Beijing
1927-1930: HHC deltog på "Sino-Swedish Expedition to the North-Western Provinces of China" under ledelse af Sven Hedin til Indre Mongoli og Xinjiang
1930-1931: HHC rejste i Indien, Kasmir og Ladakh
13-01-1931: HHC ramtes af snelavine og blev voldsomt kvæstet
00-07-1931: HHC opereres på sygehus i Stockholm
17-04-1932: HHC giftede sig med Inga Margit Lindström (1896-1975), kaldt "Mammie".
1932: HHC fik sin første bog "Jabonah" udgivet
18-05-1933: HHC blev far til Søren
1936-1937: HHC var leder af "Første Danske Centralasiatiske Ekspedition til Mongoliet"
1938: HHC blev ridder af Danebrog
1938-1939: HHC var leder af "Anden Danske Centralasiatiske Ekspedition til Mongoliet"
1940-1942: HHC opstillede de mongolske samlinger på Nationalmuseet
1947-1948: HHC var leder af "Tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition"
13-09-1948: HHC døde i Kabul, Afghanistan

POLITIKEN: 14. SEPTEMBER 1948

En af de sjældne faa blandt Eventyrerne

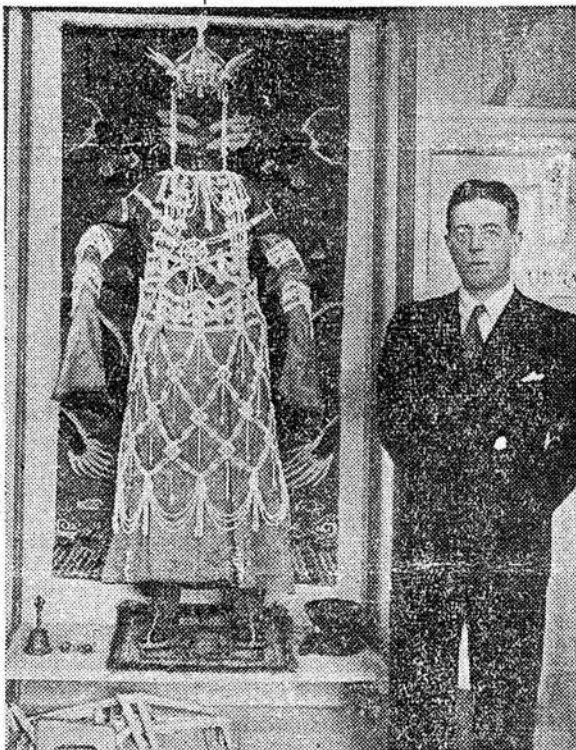
Haslund-Christensen naede sit videnskabelige Maal: at redde Mongolernes gamle Kultur fra Forglemmelse

Professor, Dr. phil. Kaare Grønbech, der i 1938—39 deltog i den danske Tremands-Ekspedition til Centralasien sammen med Haslund-Christensen, giver i nedenstaaende Nekrolog en Karakteristik af den afdøde Forsker og hans Indsats for dansk Videnskab.

I 1923 kom *Henning Haslund-Christensen* til Østen som Medlem af Dr. Krebs' Ekspedition til Nord-Mongoliet. Seks Aar tilbragte han i Centralasien og Kina, først som Farmer paa Zobel-Sletten i Nord-Mongoliet, derpaa som Salgsorganisator for British and American Tobacco Company i Kina, saa blev han opdaget af Hedin og engageret til at være hans Karavane-Chef under Centralasien-Ekspeditionen i 1927—29, og inden han i 1930 kom tilbage til Norden for at gifte sig, havde han naaet at knuse sit ene Ben ved et Sneskred paa en af ham selv startet Ekspedition i Himalaya. Disse Ungdomsaar prægede ham for Li-

vet. Altid siden dreves han ud af Længslen efter den brogede og omskiftelige Tilværelse i Østen paa Grænsen mellem den vestlige Civilisation, han var opvokset i, og den østlige Kultur, som havde faaet Taget i ham netop i hans allermødeste og mest afgørende Alder.

Det store ved ham var, at hans Higen mod det fremmede Milieu ikke blot bundede i Eventyrlyst, og at han ikke følte denne Eventyrlyst, som var ham medfødt, tilfredsstillet blot ved

Haslund-Christensen ved et af sine hjembragte Pragtstykker, et fornemt Lama-Skrud.

en Gentakelse af Oplevelsen. Haslund-Christensen var en af de sjældne faa blandt Eventyrernes store Skare, der krævede en dybere Idé for sin Virksomhed end blot Udløsningen af sin Virketrang. Da han i 1936 næste Gang drog ud, var det derfor som bevidst Opdagelsesrejsende. Nu gjaldt

det om at udforske Mongolerne, de Mongoler hvis Historie og hele Liv var blevet ham saa kært paa hans første Tur til Østen. Mongolerne var ved at miste deres gamle Kultur, men saa vidt det stod til Haslund-Christensen skulde der af Videnskaben blive oprejst dem et Minde, der kunde lade den svindende Herlighed genopstaa naar som helst igen paa Museer og i Biblioteker. Han drog ud for at opsamle alt, hvad der kunde tjene til Rekonstruktion af Mongolernes herlige Nomadeliv; hans Enmands-Ekspedition 1936—37 afløstes af en Tremands-Ekspedition 1938—39, og som Resultat heraf rummer vort Nationalmuseum et Væld af Genstande fra Mongolernes Dagligliv og Højtidsliv, deres Litteratur og Improvisations-Kunst og, ikke at forglemme, deres Musik. Ikke for ingen Ting var Haslund-Christensen Søn af en kgl. Kapelmusikus; Folkenes Sange blev for ham altid den mest direkte intuitive Vej ind til Fornemmelsen af en fremmed Folkestammes Sjæl.

Hele Krigens Tid tumlede Haslund-Christensen med Fortsættelsen af sine Planer om Udforskningen af Central-Asien, og saa snart Grænserne atter aabnede sig, lagde han ud med den Tur til Afghanistan, hvor han nu saa brat og uventet har fundet sin Død. Han havde altsaa dog overvurderet sin jættelignende Fysik, og han segnede der, hvor hans egentlige Gerning laa, under Arbejdet i Felten med Indsamling af videnskabeligt Materiale.

I Haslund-Christensens grænseløse Tro paa og Beundring for Videnskaben ligger Forklaringen paa den Rigdom, der kom ud af hans alt for korte Livs Arbejde. Derigennem blev hans Livs rastløse Virksomhed til en virkelig Livsgerning. Det, som drev ham ud til det Fjerne, var hans Eventyrtrang; det, som gav ham et intellektuelt Maal for hans Udlængsel, var hans Kærlighed til Mongolernes gamle Kultur, og det, der gjorde denne Kærlighed til andet end et personligt Sværmeri, var den utrættelige Energi, hvormed han søgte at omsætte sin Begejstring i haandgribelige videnskabelige Resultater.

Derfor var han ogsaa en storartet Rejsekammerat. Fra Rejsens første Dag udstraaede han Begejstring for alt, hvad han ventede at udrette, og selve hans Iver for Opgaven gjorde, at han stillede sine videnskabelige Medarbejdere aldeles frit og gla-

deligt brugte løs af sin eksplosive Energi for at skaffe dem de bedst mulige Arbejdskaar. Han næredes af og trivedes ved Rejseatmosfæren i Østen, men de videnskabelige Resultater af hele Færden var ham alt om at gøre. De, der har rejst sammen med ham, mindes ham først og fremmest som den straalende Kammerat, og de, der sidder med Materiale i Hænde som kun takket være ham er bjerget for Videnskaben, ved, at den Idé, han satte sit Liv ind paa, Idéen at redde Mongolerne af Fremtidens Forglemmelse, den har han realiseret til fulde.

KAARE GRØNBECH.

Haslund-Christensens sidste Ekspedition

Han døde paa sin sjette og største Rejse

Der er næppe gaaet et Aar, siden Haslund-Christensen drog ud paa sin Ekspedition til Centralasien, den største, han har tilrettelagt og den sjette i Rækken af Rejser. Dette skulde være en mere mangesidig Rejse end de foregaaende. Hensigten var at knytte Forbindelse mellem hans egne tidligere Undersøgelser i Mongoliet og Olufsens etnografiske Indsamlinger, som blev foretaget for mange Aar siden. Han vilde udforske de egentlige centralasiatiske Lande: Mongoliet, Tibet og Afghanistan. Han fik en overdaadigt venlig Modtagelse af Emiren i Afghanistan, da han kom

Kortet viser Afghanistans Hovedstad, hvor Haslund Christensen afgik ved Døden.

dertil i Fjor, nu er han død i Landets Hovedstad Kabul. Han har arbejdet i Afghanistan indtil sin Død.

Ekspeditionens Medlemmer var Religionshistorikeren Magister Siiger, Ægteparret Køie, som begge er Botanikere og afrejste med en Jeep sidste Vinter, Magister Edelberg, ogsaa Bo-

Haslund på den mongolske steppe i 1920'erne.

taniker, Zoologen Magister Haarløv, og Geografen Professor Humlum.

Det var Hensigten, at en Del af Ekspeditionens Medlemmer skulde udskiftes efterhaanden, Professor Kaare Grønbech var blandt dem, der skulde af Sted.

Nu er alt forandret ved Haslund-Christensens overraskende Dødsfald. Foreløbig er Planerne uklare, ingen véd, hvem der kan overtage Ledelsen.

Til Sikring af sin omfattende Ekspedition havde Haslund-Christensen modtaget betydelig Støtte fra flere Sider, og der var dannet en særlig Ekspeditions-Komité med Prins Axel som Formand for Præsidiumet og Direktør, Frk. Ingeborg Andersen som Kasserer.

Med Politiken havde Haslund-Christensen sluttet Aftale om at sende sine Beretninger fra Ekspeditionen, ligesom Beretningerne fra hans tidligere Rejser har været offentliggjort her i Bladet.

Ekspeditionens videnskabelige Komité bestaar af Professor Kaare Grønbech, Museumsinspektør Birket-Smith og Professorerne Niels Nielsen, Noe Nygaard og Knud Jessen. Komité og Præsidium vil hurtigt blive samlet til Møde. Vidi.

Noter

Henning Haslund-Christensens Fader var Kapelmusikus i Det kgl. Kapel, og han var født 31 August 1896, netop ved sin Død fyldt 52 Aar. I 1932 giftede Haslund-Christensen sig med en svensk Dame, Inga Margit Lindström, Datter af Kommandør-kaptajn i den svenske Marine, Carl Lindström. Der er to Børn i Ægte-skabet; de bor sammen med deres Moder ved Stockholm, hvor Ægteparret havde sin Bolig.

✱

Haslund-Christensen var udgaaet fra Østersøgades Gymnasium. Medens han aftjente sin Værnepligt, blev han Løjtnant, men udtraadte af Hæren, da han i 1923 begav sig paa Ekspedition til Asien med Dr. C. Krebs.

✱

De Samlinger, Haslund-Christensen har ført hjem til Nationalmuseet, er af imponerende Omfang. Han fik i Tide aen gode Idé at optage mongolske Sange og Musik paa Gram-mofonplader. Mange Radiolyttere har hørt en Del af disse Optagelser. De findes alle opbevaret i Nationalmuseet, formentlig de eneste Optagelser af mongolsk Folkemusik, som nu er ved at forsvinde.

Intet Museum i Nordeuropa ejer saa rige mongolske Samlinger som Nationalmuseet. Derfor kan vi takke Haslund-Christensens ukuelige Energi.

✱

Han udgav en hel Række Bøger om sine Rejser, som blev meget populære. Vi behøver blot at nævne Jabonah, Zajagan, Mongol og den sidste: Asiatisk Strejftog.

✱

Det er muligt, at den afdøde Forskers Lig vil blive bragt hjem. Men foreløbig kan ingen Beslutninger træffes.

Henning Haslund-Christensen Eskpeditionsmanden og forskeren

Mange af Det Kongelige Danske Geografiske Selskabs medlemmer vil endnu bevare mindet om den ejendommelig aften, den 1. november 1932, da Henning Haslund-Christensen holdt sit første foredrag i vort selskab og dermed for første gang trådte frem for en større dansk kreds. For mit eget vedkommende hører denne aften til en af mine kæreste erindringer fra en mangeårig virksomhed i dette selskabs tjeneste. Til trods for, at foredraget i visse henseender var rent ud sagt ikke særlig godt, fik vi en stor oplevelse og en stor glæde ud af det, fordi vi havde fornemmelsen af at stå over for det usædvanlige format, noget som kunne blive af skelsættende betydning i dansk forskning.

Alene det forhold, at en mand så at sige bliver opdaget i en alder af 36 år [red: I 1932 udkom Haslunds første bog "Jabonah"], er jo meget overraskende, fordi vi er vant til opå et langt tidligere tidspunkt at blive opmærksomme på usædvanlige evner og muligheder. Vi vidste, at Henning Haslund-Christensen hørte til det berømmelige hold af mænd, som under Carl Krebs' ledelse drog ud for at grundlægge en dansk koloni i Mongoliet; vi vidste, at han havde været med Sven Hedin, og vi vidste, at denne satte stor pris på ham og havde betroet ham vigtige og vanskelige opgaver. Men før den aften tror jeg ikke, at nogen dansk, eller i hvert fald meget få, havde nogen rigtig fornemmelse af, hvilken gerning Haslund-Christensen skulde komme til at udføre i de følgende 15 år.

En af de få, som meget tidligt blev opmærksom på hans særlige evner, var museumsinspektør Tho-

mas Thomsen [red: Thomsen var leder af Etnografisk Samling på Nationalmuseet], der her, som ved adskillige andre lejligheder, viste sin højt udviklede sans for menneskelige værdier.

Det er ikke helt let at rekonstruere, hvordan det gik til, at Haslund-Christensen blev en af Danmarks store mænd. For en ting er, at en mand er en frisk fyr med tørst efter eventyr, en god kammerat, dygtig til alt forefaldende arbejde, charmerende, sund og stærk og absolut uræd, en helt anden ting er imidlertid, om han er af den slags, hvis gerning sætter sig blivende spor. Alle disse egenskaber er dog ikke nok.

Grundlaget blev lagt i årene 1923-1926 på Bulgantal. Her kom Haslund uden væsentlig uddannelse og uden større kundskabsmæssig ballast og tog simpelthen imod og opsugede eventyret. Han lærte alle de praktiske ting, som ødemarkens mand må kunne. Også det er noget vigtigt, men heller ikke nok. Der må også en vis koncentration til. Efterhånden samlede han sin opmærksomhed og interesse på et bestemt felt, nemlig det folk, mongolerne, som Krebs-ekspeditionen levede iblandt, og som var deres daglige omgangsfæller. Han lærte deres sprog og deres sange, lærte, hvad der er godt og ondt for en mongol, han vandt deres tillid, deres venskab, og lærte den vanskelige kunst at sætte sig hen og blive som en af dem, og ikke blot det, men at blive høvdingen, en mand, der var større end de selv, og som de kunne se op til.

Dette er en anden af forudsætningerne, men det er heller ikke nok.

På Hedin-ekspeditionen mødte han det systematiske videnskabelige arbejde og frem for alt den videnskabelige problemstilling hos en række fremragende mænd. Og samtidig fik han en personlig oplevelse, nemlig mødet med torgutterne, dette mongolske folk med den eventyrlige skæbne. I 1618 brød de op fra Djungariet og vandrede mod vest, og 1630 slog 250.000 torguter sig ned i egnene ved nedre Volga, hvor de levede indtil den 5. januar 1771, da de tiltrådte den lange færd tilbage til hjemlandet 4.000 km. 400.000 forlod Rusland, men der kom kun 120.000 hjem.

Det var her, at mongolernes ridt igennem tiderne gik op for ham, og han så tillige, at nu var ridtet ved at være til ende. Det var undergangens time for næsten alle mongolske folk. Og da gik opgaven op for ham. Det hele havde føjet sig, han kunne alle de håndværksmæssige ting, han kendte mongolerne, han havde fået en videnskabelig skoling i indsamling af etnografisk materiale og en almen videnskabelig indstilling.

Så kom ulykken i 1930. Han blev ramt af en snelavine i Himalaya, og i en årrække var han syg og i lange perioder invalid, men han tabte aldrig troen på sin mission, og ulykken medførte endog, at en helt ny side af hans evner kom til udvikling, nemlig hans gave som forfatter og som digter.

Det vidner om en karakterstyrke af usædvanlig art, at han i disse modgangens dage kunne bevare sin tro på opgaven, og når han kom sejrrikt igennem og reddede sin styrke og evne til handling, skyldes det i væsentlig grad hans hustru, som vi alle højagter, og

Haslund i midten - efter jagten

som vi bringer vor dybe og ærbødige tak.

Hans 3 bøger "Jabonah", "Zajagan" og "Asiatiske Strejftog" er alle velkendte for denne forsamling. Disse værker indtager en hæderfuld plads i den danske rejselitteratur. Det er ganske vist ikke videnskabelige værker i egentlig forstand, men de indeholder megen ny viden og mange små perler af menneskelig visdom, de har derfor også opnået en overordentlig udbredelse og vil sikkert også fremefter bevare deres betydning som inspirationskilde for ungdommen.

Kun på et enkelt punkt gik han videre, nemlig i bearbejdelsen af den mongolske musik, som han, med sin fra faderen arvede musikalitet, opfattede bedre end nogen anden har gjort det.

Ledemotivet for hans arbejde i de følgende år blev, at der var noget, der hastede, nemlig at få reddet kundskaben om mongoplernes kultur, før denne gik til grunde, og det blev efterhånden, som åre-

ne gik, i tiden 1920-1940 klart, at denne fare var overhængende. Haslund var klar over, at han var en af de få, måske den eneste, som kunne løse denne opgave, og begivenhederne efter 1939 har givet ham ret. Hans gerning på dette punkt vil til sene tider være hans hæder.

Hans rejse i 1936-1937 blev udført for yderst beskedne midler. Hans beretninger ved hjemkomsten var imidlertid så opsigtvækkende, og hans samlinger så omfattende og så værdifulde, at det blev klart for alle, at her var en verdensopgave for forskningen, og en opgave, som, takket være hele det grundlag, der var skabt gennem Haslunds arbejde, kunne løses fra dansk side.

Allerede 1938-1939 kom den næste ekspedition i gang under vort selskabs flag. De rige resultater fra denne rejse findes nu i Nationalmuseet og udgør en af dettes store skatte. Vi fik gennem dr. Kaare Grønbechs medvirkning en

skat af mongolske og andre centralasiatiske litteratur, som er ret enestående i værdi og omfang, og som sammen med Haslunds samlinger vil gøre København til et af centrene for videre forskning vedrørende centralasiatiske kulturformer.

Under krigen arbejdede Haslund sammen med en række dygtige medarbejdere på registrering, konservering og opstilling af hele materialet.

Nogen indgående videnskabelig bearbejdelse kunne ifølge sagens natur ikke udføres. Her ligger store ting og venter, og det vil blive fremtidens forskere, som kommer til at udnytte stoffet [red: Carlsberg Fondets nomadeprojekt er igang med denne bearbejdelse].

Men hans længsel var stadig at komme ud på ny og fortsætte det påbegyndte arbejde, der skulle føres til ende, før det blev for sent; andre mongolstammer skulle føjes ind, og andre beslægtede kulturer skulle inddrages i undersøgelsen.

Haslund var selv fuldkommen klar over, at hans erfaringer af praktisk og af kundskabsmæssig art vedrørende forskningsrejser i Centralasien kunne udnyttes på en langt bedre basis, og han begyndte allerede før sidste krig at arbejde med planen om et meget stort og omfattende ekspeditionsprogram baseret på mange års sammenhængende feltarbejde og tillige på samvirken mellem en række specialvidenskaber. Og under krigen formede han detaljerne sammen med en række ledende mænd inden for de forskellige discipliner. Han vidste sig her som en fortrinlig organisator. Han formåede at samle en stab af dygtige folk og at meddele dem noget af den samme dybe respekt for det videnskabelige arbejde, der var et så fremtrædende træk hos ham selv. Rundhåndet øste han ud af sin rige skat af erfaring og viden, og han formåede tillige at give dem noget af sin egen foragt for vanskeligheder og farer.

Alle disse strålende egenskaber samlede han nu i denne sin sidste store gerning. Han bevarede sin ungdoms kendemærker, eventyret og modet, de vågne sanser og det modtagelige sind. Han samlede sin videnskabelige skaberevne og satte den ind. Han brugte digterens intuitive klarsyn og organisatorens ro. Og alle disse muligheder må have ligget i den ukendte mand, som i 1932 for første gang stod på dette selskabs talerstol, men grobunden for alt dette havde han fundet i sin ungdoms virksomhed i Asien på Bulgantal og på Hedin-ekspeditionen. ☺

Niels Nielsen

Red: Geografen prof. dr. phil. Niels Nielsen var sekretær for Det Kgl. Danske Geografiske Selskab. Denne nekrolog er trykt i *Geografisk Tidsskrift*, 49:1-4 (København 1949).

Ved Siden af Knud Rasmussen den største danske Opdagelsesrejsende i dette Aarhundrede

Det sidste Billede af Henning Haslund-Christensen taget ved den tredje centralasiatiske Ekspeditions Afrejse den 15. Oktober 1947 med »Malaya«. Haslund-Christensen ses her sammen med sin Hustru og Søn.

EN af Danmarks største Opdagelsesrejsende i dette Aarhundrede, Forfatteren og Etnografen Henning Haslund-Christensen er Søndag Aften død i Kabul i det nordlige Indien efter kun faa Dages Sygdom. Henning Haslund-Christensen blev kun 52 Aar. Det kortfattede Telegram meddeler intet om Dødsårsagen og de nærmere Omstændigheder. Under sin Sygdom er Haslund-Christensen blevet behandlet af Dr. Paludan, den tredje centralasiatiske Ekspeditions Læge.

Meddelelsen om Haslund-Christensens Død vil vække Sorg i vide Kredse — blandt Videnskabsmændene og Kammeraterne fra hans mange Rejser og paa Museer Verden over — og blandt de mange Læsere, som han paa sin leven-

de og inciterende Maade har ført med sig paa sine Rejser gennem Bøgerne »Jabonah« og »Zajagan«. Med et enestaaende Kendskab til mongolsk og tibetansk Sprog og Kultur, med sit Organisationstalent og friske »gaa-paa-Væsen« var han den fødte Ekspeditionsmand, der kom frem, hvor andre Ekspeditioner vilde være blevet standset. I 1947 kunde han fejre sit 25 Aars Jubilæum som Opdagelsesrejsende. Han havde da tilbragt 16 Aar af sit Liv i Centralasien.

Haslund-Christensen har engang fortalt, hvorledes han kom ind paa Tanken om at rejse i Asien. Som Dreng læste han en Bog af en engelsk Vicekonge i Indien, hvori der fortaltes om »de hvide Pletter« paa Landkortet — og fra da af opgav han aldrig Tanken om at gøre en geografisk Indsats. I Virkeligheden naaede han langt videre, end han oprindeligt havde drømt. Efter Studentereksamen og Uddannelse i

Socialdemokraten: 14. September 1948.

Haslund-Christensen pludselig død i Indien

Hæren som Sekondløjtnant kom han i Forbindelse med Dr. Karl Krebs, der som Repræsentant for Dansk Røde Kors havde rejst i Asien umiddelbart efter første Verdenskrig. Resultatet af dette Bekendtskab blev, at Dr. Krebs, Haslund-Christensen og nogle unge Mænd oprettede en Landbrugs- og Pelsstation ved Baikalsøen, hvor de opholdt sig i tre Aar. Han lærte her det mongolske Sprog — eller rettere de mongolske Sprog — at kende. Da Stationen maatte ophæves, sluttede han sig til Svend Hedin, og i tre Aar rejste han med ham gennem hele Gobi-Ørkenen. Efter denne Ekspedition, der sluttede i 1930, blev han den britiske og indiske Regerings Repræsentant ved Forhandlingerne med de asiatiske Myndigheder. I 1936—37 var han paany i Mongoliet, hvor han foretog Indsamlinger til Nationalmuseet og planlagde den anden centralasiatiske Ekspedition, der fandt Sted i 1938—39. Det lykkedes ham her at samle et enestaaende historisk Materiale, gamle Dokumenter, som Stammehøvdningene laa inde med. Ikke mindre end 400 Dokumenter blev indsamlet til senere Bearbejdelse af en af Ekspeditionens Medlemmer, Professor, Dr. phil. Kaare Grønbech. Med sit fine Musikøre fik Haslund-Christensen ogsaa optaget en lang Række Studier over mongolsk Musik — sammen med det øvrige Materiale en uvurderlig Skat for Eftertiden. Ved et Møde i Nationalmuseet den 10. Oktober 1947 kunde Haslund-Christensen meddele, at han nu havde alt klar til den tredje Ekspedition, der saa' at sige skulde knytte Kæden mellem alle tidligere danske asiatiske Ekspeditioner — Professor Olufsen's Rejse i Pamir i Aarhundredets Slutning, Knud Rasmussens Rejser i de arktiske Egne af Asien og Haslund-Christensens egne tidligere Rejser. Det var Tanken, at denne sidste Ekspedition, der nu har krævet hans Liv, skulde arbejde fra to Sider. Et Hold startede i Indien med Afghanistan og det sydlige Tibet som Maal, et andet Hold skulde senere rejse med Udgangspunkt fra Peking — og, udtalte Haslund-Christensen dengang: Saa mødes vi ved den blaa Sø Khukhu Nor i Tibet....

Saa langt naade man altsaa ikke. Siden Afrejsen den 15. Oktober 1947 med M/S „Malaya“ er der kun modtaget faa Beretninger fra den tredje centralasiatiske Ekspedition. Religionshistorikeren, Magister Halfdan Siiger, der havde tænkt at slaa sig ned som tibetansk Munk i et Par Aar, har til Social-Demokraten sendt to Beretninger, hvoraf det er fremgaaet, at Ekspeditionens Hovedbase indtil nu har ligget i Kabul, hvor Haslund-Christensen nu er død. Hvorledes Ekspeditionens videre Skæbne bliver, vides ikke endnu — men saa meget er sikkert, at man nu vil støde paa store Vanskeligheder. Ingen af de øvrige Deltagere har særlige Erfaringer som Ekspeditionsledere.

Mindeord om Haslund-Christensen

Lederen af Nationalmuseets etnografiske Afdeling, Dr. phil. K. Birket-Smith udtalte i Gaar over for os: „Efter Knud Rasmussens Død er Haslund-Christensen den, der har bidraget mest til den etnografiske Samlings Vækst her paa Museet. Sammenlagt beløber Fundene sig til langt mere end 10,000 enkelte Stykker — et umaaeligt Materiale. Som den glimrende Ekspeditionsmand, han var, formaaede han ogsaa at inspirere sine Medarbejdere til at samle netop de værdifuldeste Ting. Som Etnograf var han anerkendt og skattet overalt — og som Menneske vil vi aldrig glemme ham. Han var et enestaaende retlinet Menneske, som alle her paa Museet satte højt. Fra den Ekspedition, han nu har ledet, ved vi, at han allerede har opnaaet fine Resultater.“

Præsidenten for Det kgl. danske Geografiske Selskab, Professor, Dr. phil. N. E. Nørlund udtaler: Det har gjort mig meget ondt at høre, at Haslund-Christensen er død. Han var en fremragende Ekspeditionsleder. Ikke mindst paa sine to sidste Rejser, der er foretaget i Selskabets Navn, har han vist sine store Evner til at finde netop de Problemer, der var vigtige at tage op, samtidig med at han har for-

staet at overvinde alle diplomatiske og tekniske Vanskeligheder, som dukker op ved Rejser i disse Egne. Takket være ham er de sidste Rester af den oprindelige mongolske Kultur blevet reddet fra Forghlemelse — i sidste Øjeblik. Vi vil altid mindes ham som en betydelig Opdagelsesrejsende.

★

Formanden for Ekspeditionens danske Komité, Professor, Dr. phil. Kaare Grønbech udtaler:

— Det er et smerteligt Tab for os — og for hele den Videnskab, han tjente. Jeg tager ikke i Betænkning at kalde Haslund-Christensen vort Aarhundredes største danske Opdagelsesrejsende. Der var en bærende Idé bag alle hans Rejser, nemlig hans store Kærlighed til Mongolerne og den mongolske Kultur. Han har sendt Rapporter hjem og Breve til mig, hvor han har fortalt, at alt er gaaet godt. Selv mindes jeg med Glæde og Taknemmelighed det halvandet Aar, jeg rejste sammen med ham i Mongoliet. Naar han nu er død, kan det skyldes, at Hjertet har svigtet. Da han fornylig har foretaget en Tur i de meget højtliggende Egne, har han muligvis budt sin Fysik for meget.

★

Geografen, Professor, Dr. phil. Niels Nielsen:

Det er et højst mærkeligt Levnedsløb, som her er afsluttet. Haslund-Christensen var et rigt og alsidigt begavet Menneske, en Mand med et stærkt og levende Sind. Det faldt i hans Lod at bryde nye Veje for Danmark i Asien — og han gjorde det med Takt og enestaaende Viden. Han har reddet Muligheden for at forstaa de uddøende Kulturformer i Asien. Overfor denne Verdensmægtige, som han ofte kom i Kontakt med og overfor den fattige Mongol var han altid den samme, hjertevarme, Personlighed. Hans Videnskab og Venner vil savne ham.

Haslund-Christensen død paa Ekspeditionsmarken i Asien

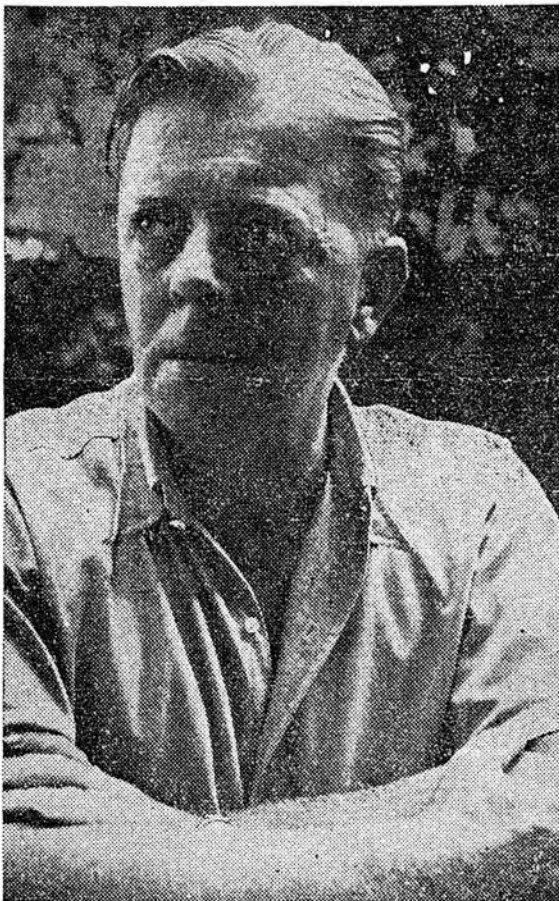
Hjerteslag efter Overanstrengelse ved Bjergbestigning

**Den danske centralasiatiske Ekspeditions
Fortsættelse uvis**

Til København naaede i Gaar Eftermiddags det chokerende og smertelige Budskab, at vor store Opdagelsesrejsende, Lederen af den danske centralasiatiske Ekspedition, Henning Haslund-Christensen, er død i Kabul i Afghanistan.

Til Stede ved Dødslejet var Ekspeditionens Læge, Dr. Knud Paludan, som tillige er ornitologisk Medarbejder. Andre Medlemmer af Haslund-Christensens videnskabelige Stab er udstationeret i de vidtstrakte Omraader af Asiens Indre, som skal udforskes. Først naar de har opnaaet indbyrdes Kontakt, og naar Rapporten fra Hovedkvarteret i Kabul indløber til København, kan det overses, om den „3. centralasiatiske Ekspedition“ vil kunne gennemføre sit omfattende Program efter Lederens pludselige Død. Beslutninger herom skal træffes af Ekspeditionens Præsidium, hvis Præsident er Hans kgl. Højhed Prins Axel, og dens videnskabelige Komité, hvis Formand er Professor Kaare Grønbech. Hans Majestæt Kong Frederik er Ekspeditionens Protektor.

Haslund-Christensen var 52 Aar gammel. Hans svenskfødte Hustru, Fru Inga Margit, opholder sig i Ægteparrets Hjem paa Sättra Hage ved Stockholm.

Henning Haslund-Christensen

Skæbnsvanger Bjergbestigning

Dødsfaldet indtraf Søndag Aften som Følge af Hjertelammelse. Haslund-Christensen var i sidste Uge paa en anstrengende Bjergtur i det

afghanske Højland omkring Kabul og naaede kun ved forceret Opbud af sine Kræfter tilbage til Byen. I Løbet af Torsdag indtraadte Bevidstløshed som Følge af den voldsomme Udmattelse, og efter tre Døgn, standsede hans Hjerter.

Der vil fra dansk Side blive sat alt ind paa at føre hans Kiste hjem, men om Enkeltheder i Forbindelse dermed eller om Tidspunktet kan der foreløbig ikke disponeres.

Utvivlsomt fandt den store Rejsende Døden, som han helst vilde møde den, paa sin Arbejdsmark det fjerne asiatiske Fastland, hvor han i andre store Forskeres Spor og ad egne, nye Veje trængte frem til isolerede, antikke Kulturer og hentedede kostelige Skatte til moderne Civilisations Videnskab og Samlinger. Men alt for tidligt fandt Døden ham, endnu i Begyndelsen af den storstilet planlagte Ekspedition, der skulde fortsætte og komplettere hans to forudgaaende, og før Fuldendelsen af det Manddomsværk, der tegnede rigt og lovende og var omgivet af en Verdens Forventninger. Henning Haslund-Christensens Navn vil blive staaende blandt de store danske Forskeres.

Hans Medarbejdere paa den „3. centralasiatiske Ekspedition“ er foruden Dr. Paludan Geografen Professor Johannes Humlum fra Aarhus Universitet, som maa anses for bedst kvalificeret til at overtage Ledelsen, Botanikerne Lennard Edelberg, Aase Kjøie og Mogens Kjøie, Zoologen Niels Haarløv og Religionshistorikeren Halfdan Siiger. Staten og Carlsbergfondet gik i Spidsen for Finansieringen med Bevillinger paa tilsammen 200,000 Kroner, der er suppleret med private Tilskud paa ialt 300,000 Kr. Netop i disse Dage er et stort Beløb blevet overført til Hovedkvarteret i Kabul.

Haslund-Christensen rejste fra København den 15. Oktober 1947 og naaede Afghanistan i December. Kort efter Aarsskiftet indløb den første Rapport fra Kabul. Ekspeditionens Medlemmer og Udrustning blev bragt fra Europa til Indien med Ø. K.s nye Motorskib „Malaya“ paa dets Jomfrurejse. Landgang var berammet til Bombay, men maatte paa Grund af en Havnestrejke der forlægges til Beypor paa Malabar-kysten.

TIRSDAG

København, 14. September 1948

Haslund-Christensens sidste Brev

De sidste Underretninger, der er indløbet fra den danske Ekspedition i Centralasien, blev forleden offentliggjort i „B. T.“ Haslund-Christensen meddelte her, at han i nærmeste Fremtid ventede sine Medarbejdere tilbage i Kabul efter deres individuelle Opgaver ude i Marken, og han kunde berette om epokegørende Resultater. Selv havde han med størst Udbytte helliget sig Ruinbyen Lashgari Sarai, hvis Arkitektur og Havekunst vidnede om en fornemt udviklet Kultur og var det hidtil vigtigste Ruinfeld, han havde fundet i Asien. Dr. Paludan og Magister Edelberg har i Sommer berejst Nuristans udforskede Bjerge, Magister Siiger har med indfødt Tolk besøgt Himalayastaten Chitral, for at finde Spor af en forhistorisk Religion, Professor Humlum har studeret Landbrug i Oaserne omkring Registan-Ørkenen, Ægteparret Kjøie har foretaget botaniske Indsamlinger, og Magister Haarløv har jaget Insekter og Sommerfugle i Hazaraiat-Bjergene.

I Henhold til Ekspeditionens Arbejdsplan skulde et Hold vende tilbage til Danmark i Begyndelsen af Vinteren med det første Aars Udbytte og et andet afgang herfra for at støde til Staben i Kabul. Om Opholdet i Byen skrev Haslund-Christensen, at Savnet af dansk diplomatisk Forbindelse med Afghanistan beredte ham og hans Medarbejdere formelle Vanskeligheder, men efter at den afghanske Undervisningsminister og det stedlige Universitets Rektor var traadt i venskabelig Forbindelse med Ekspeditionen, havde dens Forhold bedret sig væsentligt. Det er tydeligt, tilføjede han, at Regeringen her foretrækker at lægge Landets videnskabelige Udforskning i danske Hænder fremfor i Stormagternes. Vi er alle opfyldt af vort Arbejde og de Muligheder, vi ser foran os...

Halvdelen af Ekspeditionen undervejs hjem

Der vil gaa i hvert Fald nogle Uger, sagde Professor Kaare Grønbech i Aftes, før vi kan overse Ekspeditionens Situation.

I Egenskab af den videnskabelige Komité's Formand søgte Professoren i Gaar Forhandling med alle henværende Institutioner og Personligheder, der har Tilknytning til 3. centralasiatiske Ekspedition og berøres af dens Leders uventede Død.

— Det er muligt, at Planerne maa modificeres, fordi de ikke mere formidles af hans store, praktiske Tilrettelæggning. Det er ogsaa muligt, at en ny Chef maa udsendes herhjemme. Alle disse Spørgsmaal saa paatrængende de end er, maa opsættes, til vi faar Rapporter derudefra, og til det først hjemvendende Hold indtræffer i København. Gennem Ø. K. er ordnet Hjemrejse for Professor Humlum, Magister Haarløv og Ægteparret Kjøie. Muligvis er de allerede undervejs, det

er formodentlig i hvert Fald Professor Humlum. Dr. Paludan fra Christiansø, der var hos Haslund-Christensen under hans kortvarige og tragiske Sygdom, skulde sammen med Edelberg og Siiger blive derude. En betydelig Del af Ekspeditionens Program er allerede indfriet paa det første Aar, og de fire, der ventes hjem nu, har løst deres Opgaver...

Om Haslund-Christensens Konstitution siger Professor Grønbech: Han havde en Jættefysik, og nogen kronisk Hjertesvaghed kan jeg ikke tiltro ham. Men halvandet Aars Ophold i store Højder slider paa selv det sundeste Hjerte. Nylig begav han sig sammen med andre Delta-gere paa en Ekskursion i 4000 Meters Højde, det har været for voldsom Anspændelse, især under de umaadelige Krav, han stillede til sin Arbejdsevne og Udholdenhed.

Et eventyrligt Liv

Henning Haslund-Christensen var født til og allerede som Dreng vakt af det Kald, der tidligt skabte hans Ry. Selv tillagde han sin Onkel, Albert Christoffersen, Stanleys danske Medarbejder paa Afrikaekspeditionen, Æren for at have inspireret hans Rejselængsel. Som Barn lyttede han graadigt og utrætteligt til Albert Christoffersens afrikanske Eventyr, og inden den gamle Herre døde sidst i Trediveerne, kunde hans unge og initiativrige Nevø gengælde ham med sine egne asiatiske.

Hans Far var kongelig Kapelmusikus, og den musikalske Arv tog Haslund-Christensen i Brug i sin Forskergerning. Blandt de mangfoldige Skatte, han efterlader sig i den danske Stats Æje, er en kyndigt udvalgt og fint redigeret Samling Grammofonoptagelser af mongolsk Folkemusik.

Haslund var Moderens Slægtsnavn. Faderen hed Søren Christensen. Henning selv begyndte sin Karriere paa militær Bane, blev Løjtnant 1918 og havde under sin Uddannelse paa Kronborg stiftet inspirerende Bekendtskab med Lægen og Forfatteren, Dr. Carl Krebs. Sammen med ham planlagde han sin første mongolske Ekspedition. Dr. Krebs havde tidligere berejst Asien, og i Følge med nogle faa andre drog de ud i 1923 for at etablere en dansk Landbrugsstation og Pelshandel paa Bulgun Tal i Uriankhai. Foretagendet kom godt i Stand, men bukkede senere under for lokale Vanskeligheder, og i Løbet af sit treaarige Ophold indlevede Haslund-Christensen sig med fænomenal Iagttagelses-evne i Mongolernes Sprog og Mentalitet. Her lagde han Grunden til det banebrydende Forskningsarbejde, der skulde blive hans Livsværk.

Hans næste Rejse blev som sprogkyndig og stedkendt Medarbejder i Sven Hedins Stab paa den store svenske Ekspedition gennem Centralasien 1927-30, da han bl. a. gennemvandrede Gobiørkenen i dens fulde Udstrækning og slog sig ned hos Torguterne, en af de mest særprægede og isolerede Mongolstammer.

Et efterladt ufuldendt Værk

Hans Indsigt i asiatiske Problemer og Sprog var paa dette Tidspunkt allerede saa fremragende, at den britiske Indienregering delegerede ham som sin Forhandler i Leh ved en Kongres med centralasiatiske Myndigheder i 1931.

Fem Aar senere, efter Ophold i England, Sverige og Danmark og efter at han havde giftet sig med Kommandørkaptajn Lindstrøms Datter i Stockholm, tiltraadte han første Gang som Ekspeditionschef en Rejse til Asien, udsendt af Nationalmuseet i København til det østlige Mongol og Manchuriet. Han vendte tilbage i 1937 med Resultater, der vakte overordentlig Opmærksomhed, og med Planer til det følgende Aars store Ekspedition, Det Kgl. Danske Geografiske Selskabs centralasiatiske Ekspedition 1938-39. Hans Medarbejdere paa denne straalende Færd, der hjembragte uoverskuelige Mængder af kostelige Skatte og tilførte Nationalmuseets etnografiske Samlinger nyt Verdensry, var Sprogforskeren, Professor Kaare Grønbech og Arkæologen Werner Jacobsen.

Krigen afbrød i otte lange Aar hans Initiativ, men ikke hans Produktion. Ved Bevilling fra Staten og Carlsbergfondet blev han i Stand til at gennemarbejde inden for Nationalmuseets Vægge sin Ekspeditionens righoldige Udbytte og at katalogisere sine mongolske Samlinger, der er anerkendt som de betydeligste i Europa, ofte besøgt af tilreisende fremmede Videnskabsmænd. De omfatter alle Sider af centralasiatisk Folklore fra Husgeraad og Redskaber til Vaaben og religiøst Inventar, Aandemanerdragter og Tempelmalerier.

Derimod fik han ikke afsluttet et planlagt, stort Værk om Mongolernes daglige Liv, hvori han vilde opsamle alle sine værdifulde Erfaringer.

Dansk Videnskabs Pioner i Asien

— Hans store Indsats og banebrydende Betydning, siger Dr. Kaj Birket-Smith, Etnografisk Samlings Chef, var den, at han viste nye Veje for dansk Videnskab i Centralasien. Den nuværende Ekspedition til Afghanistan, Thibet og Vestmongoliet skulde komplettere hans tidligere Rejser og kombinere hans Forskningsomraade med Professor Olufsen fra Halvfemserne...

Til sit eventyrlige Liv som Opdagelsesrejsende var Haslund-Christensen begavet med højt kvalificerede Egenskaber, foruden sit sproglige Talent en tolerant og vindende Evne til at omgaa alle Slags Folk, en livfuld og dristig Fantasi, stor praktisk Sans og glimrende Overblik, imponerende Sindsro og et ukueligt, personligt Mod. Midt under en mongolsk Stammes blodige Fejde mod Japane-re færdedes han frejdigt i begge Lejre for at frigive Liget af en fældet Aandemåner, den femskæggede Shaman, hvis enestaaende Dragt og Maskette var hans hede Attraa. Det fare-

fulde, Togt lykkes ved snedig List ofte var det hans vittige danske Humør, der förlöste Situationen, og den femskæggedes pragtfulde Udstyr befinder sig nu i Nationalmuseets Varetægt. I et Par Rejsebøger, „Jobnah“ 1932 og „Zajagan“ 1935, aabenbarede han sig som en fængslende Forfatter, de er begge oversatte i mange Lande, og demonstrerede, at hans fintmærkende sproglige Sans ogsaa kunde gøre sit Modersmaal Opvartning. I den sidste beretter han om sit Ophold hos Torguterne, hvis yndige Prinsesse blev hans fortlørlige Veninde, og hvis Høvdning supplerede hans i Forvejen indholdsrige Bagage med et Tempel, som han i Giverens Aand siden overrakte Kong Gustaf af Sverige. Til Genæld fik han Vasaordenen. Han var tillige Ridder af Dannebrog.

Mindeord om Haslund-Christensen

Nationalmuseets Direktør, Dr. Poul Nørlund, udtaler ved Haslund-Christensens Død:

— Med sine tidligere Ekspeditioner skaffede Haslund-Christensen os nogle af de værdifuldeste Forøgelse, der er tilgaaet Museet i min Tid. Det er ved hans Mongolsamling blevet et europæisk Centrum for dette Forskningsomraade. Som Personlighed er han uerstattelig, hans Evne til at inspirere og lede var enestaaende.

Her i Museet kendte vi ham alle og holdt meget af ham. Han var af en naturlig Umiddelbarhed, der vandt alle Menneskers Hjerter, deres Sympati og Tillid. Derfor kunde han færdes ogsaa blandt primitive Stammer og opnaa Begunstigelser som ingen anden. Derfor er hans Resultater saa uforlignelige, hans Samlinger saa righoldige paa Sjældenheder og Klenodier, som ingen anden hvid Mand kunde aflokke de Indfødte. Det kom ham ogsaa til gode, og dermed os, at han ved sit usædvanlige Sprogtalet kunde tale med disse Folk. Vi havde de største Forventninger til hans Fremtid og hans iderige Planer, og hans Død er et knugende Tab for Danmark. I første Række naturligvis for den centralasiatiske Ekspedition, hvis Traade han holdt i sin Haand.

Videnskabsmandens Aandsform og Kunstnerens Sind

Geografen, Professor Niels Nielsen: — Haslunds Livsværk har faaet en ikke ringe Betydning for dansk Videnskab. Han havde ikke selv nogen videnskabelig Uddannelse, men han havde den mærkelige Aandsform, som karakteriserer nogle af de bedste og mest virksomme blandt Videnskabsmændene. Han var tillige paa flere Punkter noget af en Kunstner med en dyb Forstaaelse ogsaa af anderledes tænkende. Han havde saaledes en udpræget Evne til at vinde primitive Folks Tillid, og det var denne Egenskab, han fremførte alle udnyttede i Videnskabens Tjeneste.

Hans Indsamlinger af Redskaber og Genstande, hans Opnoteringer af de asiatiske Steppennomaders aandelige Skatte, rummer meget betydelige Værdier. Han har dermed fört dansk Aandsliv et betydningsfuldt Stof og har paa visse Punkter gjort København til et Centrum for Asiennsforskningen.

Dansk Videnskab vil ved Haslunds Død bringe ha men varm Tak i den Forhaabning, at hans Værk maa blive fört videre.

Vor største Opdagelses-rejsende

Professor Kaare Grønbech: — Jeg har rejst med Haslund-Christensen halvandet Aar i Asien paa en Ekspedition, hvor han var Lederen og jeg en af hans to danske Medarbejdere. Det var ikke en Ekspedition med en Chef og to rekrutterende Fagfolk, men en straalende Rejsefærd for tre Rejsekammerater, af hvilke han selv var den kammeratligste. Hans Vitalitet og Begejstring var udtømmelig, hver eneste Inspiration greb ham med temperamentsfuld Interesse og gav den videre med forventningsfuld Tilskyndelse, men han havde ogsaa den fuldkomne Sindsro til at lade en Sag falde, hvis den viste sig værdiløs, og den ubetingede Tillid til sine Medarbejdes Afgørelser. Hans Evne til at producere Ideer og til at udplante dem hos andre var fabelagtig, og lige saa storslaet hans Forstaaelse af at give andre frie Hænder. Vi kom til at staa hinanden meget nær. Og det er sjældent, et Ven-skab holder til, oven i Købet styrke af aarevis Rejse.

Hans danske Gemyt, dets mandige Friskhed var besejrende overallt hvor han kom frem. Haslund-Christensen var den betydeligste Opdagelsesrejsende, va har haft i nyere Tid. Bortset fra Polarforskningen der jo er et helt selvstændigt Omraade, har vi i andre Verdensdele kun haft faa. Iblant dem er han den største.

Den danske Station

Forfatteren, Dr. Carl Krebs, som nu er Læge ved Amtssygehuset i Nykøbing Mors: — Jeg introducerede ham i Asien. Han kom til mig som ungt Menneske og vilde ved, som flere andre Unge, til den danske Station, jeg havde planlagt ved Baika Søen.

Vi kom ud for mange Vanskeligheder, de forudsete Muligheder for en voksende Handel slog fejl, lokale politiske Omstændigheder gjorde Opholdet yderligere besværligt, og efterhaanden sprang de Unge fra, saa jeg sad alene tilbage med min russiske Kone. Egnen bandt mig saa stærkt, dens Natur og Jagt, saa jeg blev i 13 Aar. Haslund-Christensen gik over til det britisk-amerikanske Tobakskompagni og boede en Tid ved Mongoliets Grænse. Der blev han hyret af Hedin som Karavanefører, og det var under denne Ekspedition, han planlagde sine senere Rejser. Hans glimrende Forudsætninger var hans sproglige Ev-

ner og naturlige Maade at indleve sig med Mongolerne ...

Præsidiat for 3. centralasiatiske Ekspedition, der skal træffe Beslutning om Fortsættelsen af Haslund-Christensens Arbejde efter de Linier han selv har lagt, er under Prins Axels Formandsskab Professor Niels Bohr, Dr. Poul Nørlund, Professorerne Knud Jessen og N. E. Nørlund, Direktør Jerichow, Direktør Ingeborg Andersen, Direktør Poul Andersen, Departementschef Paludan-Müller, Direktør Suenson, Generalkonsul H. O. Lange og Viceadmiral Vedel.

nls.

Henning Haslund-Christensen sammen med to af sine mongolske Venner

Nationalmuseet og Haslund

I årsberetningen for Etnografisk Samling skrev afdelingslederen overinspektør Kaj Birket-Smith altid meget positivt om Haslunds arbejde. I årsberetningen for 1946 skrev Birket-Smith blandt andet:

Der har været en stigning i besøgstallet. Det skyldes tildels aftenåbning onsdage i oktober, hvor der samtidig blev afholdt foredrag og omvisning. Foredraget "En aften i Mongoliet" blev indledt af Henning Haslund-Christensen og efterfuldt af en fremstilling af en mongolsk åndemaning samt demonstration af en række karakteristiske mongolske dragter og af mongolsk musik. Adskillige arkæologiske og etnografiske studerende havde med stor beredvillighed stillet sig til rådighed for forevisningen og bidrog i høj grad til dens succes.

Blandt disse studerende var Johannes Nicolaisen (den senere professor i etnografi), som optrådte som mongolsk shaman. Desuden optrådte Martha Boyer og Halfdan Siiger i denne åndemaning på scenen, hvor man havde opstillet det meste af et filtelt.

I årsberetningen for 1947 skrev Birket-Smith blandt andet:

Den væsentligste nyordning, der er foretaget i samlingen, er opstillingen af materialet fra Haslund-Christensens rejser, et arbejde, der var næsten tilendebragt ved årets slutning. I ét større og ét mindre rum er de mongolske sager udstillet, medens alt, der vedrører religionen i Central-Asien (sjamanisme, Yang-Yüan kult og lamaisme) er samlet i to andre. Det lykkedes Haslund-Christensen på sine ekspeditioner at tage en stor

mængde mongolske livsmasker, efter hvilke billedhuggerinden Bodil Hornemann har modeleret et tilsvarende antal hoveder, som er benyttet ved opstillingen og i høj grad bidrager til at gøre den levende. Man vil her ikke blot finde 10 kvindefigurer med dragter og smykker fra forskellige mongolske stammer, en jæger og en høvding, men også et almindeligt beboelsestelt og et sjamantelt med fuldt udstyr foruden lamaer af forskellige rang og fantastiske udseende maskedansere fra den hellige chamfest. Næppe noget andet museum i Europa er i stand til at vise en så alsidig og fuldstændig repræsentation for kulturen hos det navnkundige nomadefolk, der engang har grebet dybt ind i verdenshistorien.

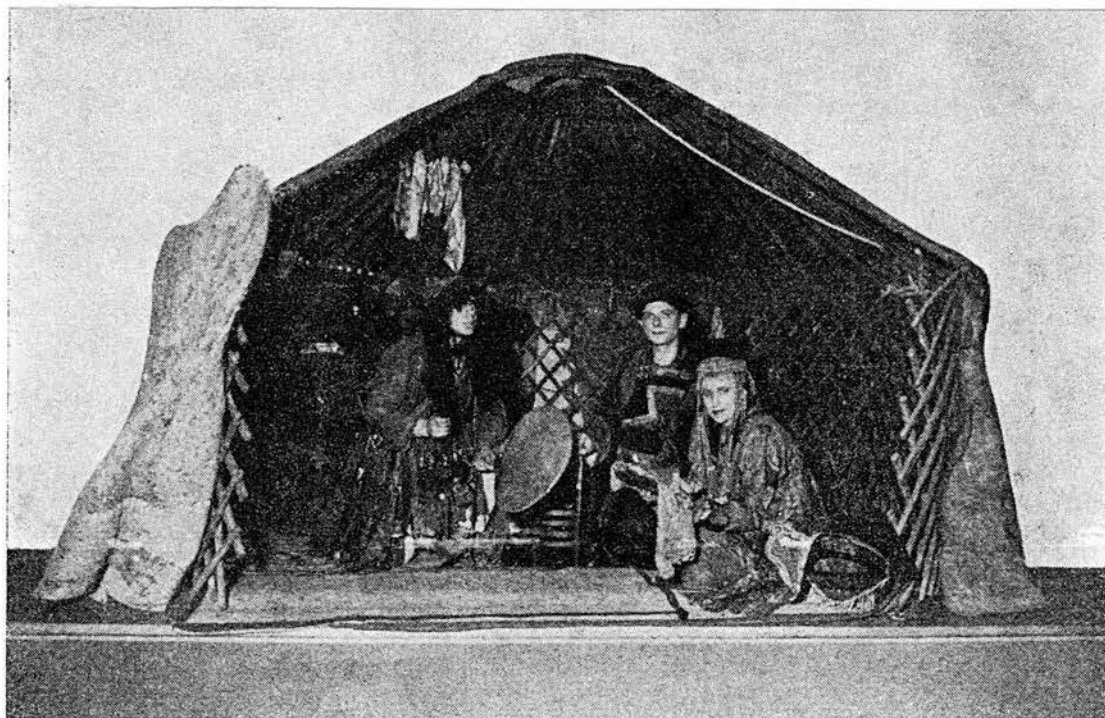

Fig. 1. Mongolsk åndemaning: optrin fra en af Etnografisk Samlings aftenopvisninger.

Hvor hestene har vinger og kvinderne frihed

Den store danske opdagelses-rejsende, Dr. Henning Haslund-Christensen fortæller om oplevelser fra den sidste ekspedition til Mongoliet.

Lykkelig over det store tilskud fra Carlsbergfondet og staten, der gør det muligt at arbejde roligt herhjemme i 2 år med det kolosale materiale, der er hentet hjem fra det fjerne land, sidder Dr. Henning Haslund-Christensen i en Charlottenlund villa og fortæller. Hvide kastanieblomster duver sagte for vinden udenfor den ene stues ruder, lilla syrener sender deres duft gennem de åbne altandøre. Men stuerne selv bærer præg af fornem asiatisk kultur og kunst.

Vi var 5 mennesker på den danske ekspedition, Verner Jacobsen, Dr. Kaare Grønbech, canadieren Desmond Martin, svenskeren Georg Söderblom og jeg. Det var ikke småting, vi kom hjem med. Bare en enkelt ting som lægebøgerne derude fra - jeg har hjemført nogle meget gamle, store illustrerede lægebøger, der viser både de dyr og planter, som medicinen er lavet af, - skal der mange mennesker til at klarlægge.

Jeg har også fået fat på forskellige medikamenter, som bruges af medicinvimændene. Nu er det jo spændende at se, om de virkelig kommer de ting i dem, som de skriver om i bøgerne. Mange af rådene er jo forøvrigt gamle husråd og har været brugt derude, længe før de gik ind i medicinen herhjemme.

Hvordan man får fat på tingene derude? Ja, det kommer vist an på, hvem man er. Jeg har jo rejst derude siden 1923, så jeg havde en organisation af mongoler, hvis fører var en god gift mand med mange børn og telte. Men når jeg kom, løb han fra det hele, og sådan skal det jo være, ikke?

Han har efterhånden fået fært af, hvad det hele drejer sig om og kan forhandle på mine vegne. Ofte er det jo sådan, at man helst overgiver sine ting til en af sine egne. Jeg er og bliver jo en hvid mand.

Billed:

Tsagan Kure, det hvide kloster, som lå ubeboet og forladt i mange år, da ekspeditionen indrettede det til sit depot og hovedkvarter i 1938.

Jeg kan fortælle Dem om en af måderne, vi arbejdede på. Vi havde i lejren et gæstetelt. Her var min fører vært. Her fandtes alt det fårekød, brændevin og hvad mongolerne ellers elsker, i rigelige mængder. Hertil blev alle over 60 år inviteret og kunne bo, så længe de ville. I teltets loft var der installeret en mikrofon og i vort eget telt sad så vi med telefoner for ørerne. Kom der noget særligt interessant, enten gamle sange eller sjældne sagn fra gæsteteltet, optog vi det på grammofonplader. Vi havde ca. 600 af den slags plader med os hjem.

Disse gamle sange og sagn var forøvrigt meget vanskelige at få fat på. Dels kendes de efterhånden kun af de gamle, og dels betragter folket dem som helligdom, de selv ejer. Selv havde jeg en følelse af, at det var i sidste øjeblik, jeg fik hentet de ting, jeg var ude efter. Den såkaldte civilisation har i de sidste 10 år forvandlet Mongoliet mere end de sidste 500 år.

Kan De se det gamle instrument, der hænger på væggen? Dr. Henning Haslund-Christensen peger mod et slankt strengeinstrument med et krummet hestehoved og en herligt forarbejdet firkantet

kasse. Om det er der et sagn, et af de smukkeste de har derude. Instrumentet hedder Khil-Khur og er det første, hvorpå man fremlokker toner i Mongoliet.

Dybt inde i Asien ligger et heligt bjerg. Ingen kan nærme sig det, giftige insekter truer enhver, som vover sig frem. Men hver stjerneklar nat falder 8 stjerner ned fra himlen på det hellige bjerg. Stjernerne forvandles til 8 stjerneprinsesser med forgyldt hjelme. På bjerget findes også 8 herlige heste. Op på disse springer nu stjerneprinsesserne og rider rundt og oplever en vidunderlig nat, inden de atter må tilbage til deres stjerner og plads på himlen.

Der er forskel på disse heste. De 7 af dem er fede, men den 8. er mager og dog den hurtigste af dem alle. Det er stjerneprinsessen skyld, at den er så mager. Medens de andre prinsesser holder sig til bjerget, rider han langt ind i ørkenen mod vest til en hyrdepige, som han har forelsket sig i. Hos hende sover han hver nat, og hver morgen må han atter ride tilbage til sin stjerne.

Hyrdepigen elsker også sin stjerneprinsesse. Hun er meget misfornøjet med at have ham så kort tid hos sig. Hun forstår ikke, hvordan det hænger sammen med hans tidligere flugt om morgenen. En nat undersøger hun hans hest. Den sætter ikke spor som andre heste. Nu ser hun, at den på hver hov har en lille sammenfoldelig vinge.

Snedig, som hun er, klipper hun alle vingerne af og tror, at hun nu for evigt kan beholde sin prins hos sig.

Ud på natten vågner han og bestiger sin hest. Han har travlt. Stjernerne er allerede ved at blegne. Hesten stiger til vejrs. Men pludselig ser han, at den bliver trætr. Den daler, synker til jorden og falder død sammen under ham et sted i ørkenen. Her sidder nu stjerneprinsessen med sin døde hest. Han kan ikke komme op til sin stjerne. Hans tårer falder ned på hesten, der forvandles til et musikinstrument. Prinsessen griber det, famler i strengene og synger sin klage ud. Han vandrer af sted i Mongoliet. De indfødte søger at efterligne hans sange, der altid handler om 3 ting: Heste, kærlighed og fjerne uopnåelige mål.

Når man hører dette sagn, forstår man, at intet forbyr mongolerne. Hverken automobiler eller flyvemaskiner gjorde noget særligt indtryk på dem i sin tid.

De har jo flyvende heste! Man forstår også, hvilken rolle fantasien spiller for dem. Men det vil den vel altid gøre for et folk, der er til den grad henvist til at leve i en vældig natur.

Dr. Henning Haslund-Christensens stemme har været meget blid, da han fortalte det smukke sagn. Jeg bryder stemningen ved at spørge om, hvordan kvinderne har det derude, og nu smiler han:

Mere frit end de havde det herhjemme for 50 år siden, svarer han. De lever diametralt modsat haremskvinder. Den mongolske kvindes plads er ved teltarnen. På dette sted er hun hellig og ukrænkelig. Ja, hun kan endda tillade sig at smide store kødben i hovedet på andre i teltet, sådan står der i lovene. I Mongoliet er det jo sådan, at mændene for det meste er på jagt eller passer deres vældige hjorte - en enkelt mand kan eje op mod 15.000 heste - i medens passer kvinderne malkningen, smørtilvirkningen og økonomien. De er

Billed:

Klar til indspilning. Dr. Haslund-Christensen ved mikrofonens operationsbord.

meget selvstændige og frie i deres væsen.

Deres ydre? Ja, jeg tror, at de er meget forskelligt fra det vi i almindelighed herhjemme forstår ved et mongolsk ansigt. Først og fremmest har disse kvinder en henrivende teint, rødbrun, næsten kobberbrun. Det ser glimrende ud. Når de bliver gamle, får de naturligvis rynker, men det gør dem ikke uskønne af den grund. De har ganske slanke hænder og fødder og bliver næsten aldrig korpulente. Deres kost, der hovedsagelig består af kød, og den megen ridning, holder dem slanke.

Forholdene nu? Ja, som jeg sagde før, er det næsten forfærdende, hvor meget de sidste år har udslettet. Vesterlandets såkaldte civilisation, der bringes mongolerne af japanerne og russerne, trænger ind overalt.

Hvordan kan det være andet? Alle mænd i alderen 18-50 år bliver soldater og kommer bort fra hjemlandet. Alle børn kommer i fremmede skoler og mister helt kontakten med det nedarvede. Og dog ...

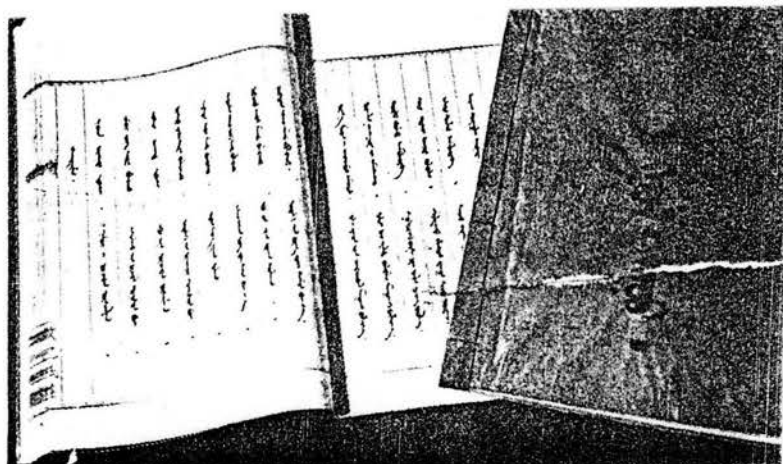
Dr. Haslund-Christensen smiler. Overtroen har de moderne skoler endnu ikke kunnet udrydde.

Mongolske kvinder er frigjorte og glade.

Mongolske sangtekster, indsamlet og nedskrevet på Haslund-Christensens sidste rejse. Sangene blev senere afskrevet i 10 håndskrevne eksemplarer på befaling af høvdingen af Ordos, og denne lille edition fik navnet "De 105 sange".

Teh Wang, høvding af Sunit. Han er leder af de sydmongolske stammer, der kæmper for frihed og modstand mod Sovjet.

Teh Wangs krigere er udstyret med moderne våben, men de holder fast ved deres lange hårpiske og den gamle tids dragter.

Jeg red engang med en ung mand, der for kort tid siden var vendt hjem efter en mangeårig skoleuddannelse i det fremmede. Men da manken filtrede sig sammen på hans hest, stod han af og gik ved siden af hesten resten af vejen.

'Jeg troede ikke, at du var overtroisk,' sagde jeg.

'Det er jeg heller ikke, svarede han, men for en sikkerheds skyld'

Tidligere var det jo sådan, at troldmændene dominerede det hele. Nu lusker man sig op til dem. På min sidste ekspedition var jeg også ude efter et par af disse troldmandsdragter, der ikke bæres af ret mange mere.

Jeg havde rejst efter en troldmand i flere uger for at få ham til at sælge mig sin dragt, men han nægtede stadig. Så slog vi lejr. Efter solnedgang hørte jeg trommerne gåovre hos troldmanden. Han skulle altså sættes i ekstase. Da tromningen var på sit højeste, listede jeg over mod teltet med mikrofonen under min pels for at optage alle de mangeartede besværgelser og råb, der hørte med til ritualen. Da de opdagede mig, jog de mig bort, men jeg havde allerede fået optaget 2 pladesider.

Næste aften begyndte trommerne og råbene igen. Nu tog jeg mi

ne 2 plader og satte dem på min pladespiller, der kunne tage 2 plader på én gang, og satte højtaleren til at drøne så højt, den orkede. Trommerne og hylene hos troldmanden forstummede. Jeg standsede også mine plader. De andre fortsatte, jeg også. Kort efter kom troldmanden sammen med et par hjælpere for at aflægge mig et besøg.

Nu var hans tone helt anderledes. Han var meget elskværdig, betragtede mig vist nærmest som en mægtig kollega, som han kunne lære noget af. Han var frygtelig nysgerrig efter at få at vide, hvordan jeg kunne lave en så øredøvende larm uden trommer. Jeg måtte digte en historie, der kunne tilfredsstille ham. Det endte med, at vi blev fine venner. Han fortalte mig en masse om kulten.

Så blev han alvorligt syg og sendte bud efter mig. Havde jeg ikke noget medicin, der kunne hjælpe ham?

Jeg rejste derover og så straks, at der ikke var meget at gøre. Manden lå for døden. Da jeg sad hos ham, fik jeg øje på hans troldmandsdragt, der lå på et bord. Jeg sad og legede med den og spurgte ham, om han nu ikke kunne tænke sig at sælge den, da det dog ikke var videre sandsynligt, at han fik brug for den igen.

Han var ikke selv utilbøjelig; men hans medhjælpere protesterede på det heftigste og forklarede mig, at alle de små ting, der er heftet på en troldmandsdragt, er onde magter, og at det ville gå rent galt, hvis jeg fik dragten, for jeg kunne slet ikke tunle disse magter. Jeg fik også at vide, at min døende ven var 22 år, før han fik "kaldelsen" til at være troldmand. Da havde dragten allerede ligget i mange år, for hans far, som han arvede den efter, døde, da drengen var 8 år.

Man hvor var de onde magter så i al den tid, spurgte jeg.

Jo, se det havde de klaret meget snildt. Hans far havde manet dem alle ind i en hængeløs. Der var de blevet, indtil sønnen kunne magte dem og masne dem ud igen.

'Nu har jeg min idé. Det er storartet', sagde jeg til den gamle troldmand. 'Jeg har en ganske usædvanlig sikker og god amerikansk lås. Nu maner du alle ånderne ind i den, så kan jeg uden risiko hjemføre dragten.'

Og sådan blev det.

Der bliver en lille pause. Så smiler Dr. Haslund-Christensen sit lyse, drengede smil og fortsætter:

Når De nu engang får dragten at se inde på Nationalmuseet, så mangler ånderne altså. Dem har jeg i min hængelås.

Der skal ligefrem vilje til at bryde op. Et møde med Dr. Haslund-Christensen vil altid være interessant, fordi han har oplevet så meget og har så sjældent en sans for folkesjælen i det forunderlige land, han har udforsket. Men i dag, hvor vi alle er lukket inde i vor lille bås, virker det næsten som en saltvandsindsprøjtning. Porten springer op til en verden fuld af skønhed, stemning og mystik. ☺

Margrethe Spies

Kilde: *Tidens Kvinder*, 8. juni 1943 (København).

KAP. XVIII

Drømmen OM EN BEDRE VERDEN

Der gøres klar til Opbrud i den gigantiske Lejr, hvor der er i Hundredvis af strutpuklede Kameler — som Haslund-Christensen skriver i Dagens Artikel.

Mødet med den levende Buddha

Da Haslund-Christensen rejste fra Peking for at forberede Sven Hedins store Karavanerejse mod Vest, hørte han paa Banegaarden en Stemme raabe: Vær nu ikke dumdristig, Sø! Det var Georg Olsen, den danske Artillerikonstabel, der kom for at tage Afsked med sin Landsmand. Georg Olsen var som ung udvandret til Amerika, hvor han blev Palæontolog — han dyrkede Studiet af Forlidens Planter og Dyr gennem Forsteninger. Senere blev han Medlem af The Central Asiatic Expedition, hvor han erhvervede sig Hædersnavnet: „Verdensmester i Æggejagt“, eller at han egenhændigt havde gravet det første Dinosaurusæg, der nogen Sinde var fundet, frem af Jordens Skød. Med Georg Olsens Hilsen: „Vær nu ikke dumdristig, Sø!“ i sine Øren rullede Haslund-Christensen ud til nye Eventyr.

I Pavtow mødes Civilisationens Jernbanespor med Centralasiens tusindaarige Karavaneveje, og hele den lille Grænseby er præget af dette Møde mellem to forskellige Verdener.

Omkring Jernbanestationen ligger den vesterlandske Storhandels yderste Kontorer og Depoter i denne Del af Verden, British American Tobacco Co., Ligget and Myers, og hvad de nu hedder allesammen. Standard Oil og Asiatic Petrol Co.s mægtige Cisterner ligger som bepansrede Forposter paa Spring mod nye Maal.

Alle disse udenlandske Fialkontorer og Depoter er i Hænderne paa kinesiske Agenter, som imidlertid staar i snæver daglig Kontakt med Hovedkontorerne nede i Shanghai og Tientsin. Hertil og ikke et Skridt længere gaar Udlændingenes Kontrol over Handelen, thi i Pavtow ophører baade Jernbane og Telegraf, og selv ikke det højst frankerede Brev bringes længere.

Paa de mægtige, indhegnede Gaardspladser, som omgiver Depoterne, lastes Varerne paa Kamel-, Okse- og Hestekaravaner, der fører dem ad de gamle Karavaneruter og utallige Vildmarks-

spor ud til alle Asiens Afkroge. Der findes endnu Mongoler, der mindes Pavtow som en frodig Dalgang, hvor en Høvding af Ordosstammen plejede at græsse sine Hesteflokke, men i Dag lokker Stedet kun de Nomader, som endnu ikke har set et Lokomotivvidunder.

★ ★ ★

EFTER en Uges Forløb begyndte det at vrimle med Liv og Aktivitet paa dette før saa døde Sted. Kinesiske Sejldugsmagere syede blaa og hvide Telte, Tømrere lavede Kasser, som i Form og Størrelse egnede sig til Kamelbyrder, Røbslagere slog Reb til Kasserne, Garvere syede Pelse og Huer, og Smede hamrede Ildsteder, Hestesko og alt det meget andet, som hører til en Ekspeditionens Udrustning.

Da alle disse Arbejder var i fuldt Sving, red jeg op over Passet til det mongolske Højplateau for at træffe de sidste, men ikke mindst vigtige Forberedelser til Ekspeditionens Start.

Til at fragte den megen Bagage og Udrustning behøvedes der 300 Kameler, og til at passe disse var et halvt Hundrede Karavanefolk nødvendige. Kamelerne skulde være unge, kraftige og udhvilede, thi de skulde gennemvandre Verdens frygteligste Ørken i den hedeste Sommervarme. Mongolerne skulde være gode Kamelfolk og i Besiddelse af alle de andre Instinkter og Egenskaber, som er uvurderlige i Vildmarken.

Jeg vidste præcis, hvor jeg kunde finde saadanne Folk, og jeg opsogte nu deres Lejre for at engagere dem til Foretagendet.

Af HENNING HASLUND-CHRISTENSEN

Nogle blev begejstrede og erklærede sig villige, inden jeg endnu havde naaet at forklare dem deres Opgaver, men de ældre og mere sindige behøvede lidt Overtalelse, inden de brød op fra deres hjemlige Arne for at begive sig ud paa en Rejse, hvis Maal tilsyneladende laa helt ude i det Blaa. Jeg behøvede imidlertid Folk af begge Typer, saa jeg spillede paa alle de Strengte, jeg ejede, og hvis Klange fascinerede Mongolerne, og da de hørte om Khanen i Vest, og at jeg havde i Sinde at opspore ham, var der ingen, der holdt sig tilbage.

Mongolerne blev nu sendt af Sted i alle Retninger for at opkøbe Kameler, og da vi nogle Uger senere mødte hinanden paa det Sted, som vi havde udset til Ekspeditionens Samlings- og Startlejr, var jeg blevet 50,000 £ fattigere, men 300 strutpuklede Kameler rigere. * * *

SAMLINGSLEJREN var beliggende ved den lille Steppebæk Hodjertai og i faa Kilometers Afstand fra Mongolklosteret Beli Miao. Den omkringliggende Steppe var grøn af vaarfrodigt Græs, der bølgede langt ind i Uendeligheden. I de aarle Morgener kom Antiloperne trippende ned til Bækken for at læske sig, Mandarinænderne pudsede deres spraglede Fjerpragt i den klukkende Strøm, og Lærkerne hævdede sig mod Himlen i Spiraler og med jublende Triller.

I Begyndelsen af Maj stod Lejren klar til at modtage Ekspeditionens europæiske Medlemmer, og der fattedes intet i dens Udrustning. De 28 blaa Telle stod opstillede i snorlige Lejr-gader med det store, hvide Messetelt som Centrum. I Lejrens Østside laa Køkkendepartementet og Tjenernes Telte; mellem to 10 Meter høje, sammenskydelige Staalmaster svajede den lange Antenne, som opfangede Æterens fjerneste Lyde til Brug for vort Modtagerapparat. De 600 Kamelbyrder laa i snorlige Geledder og ventede paa at blive lastede paa Kamelerne, som selv var ved at miste deres typiske indolente Værdighed af pure Virilitet. * * *

HELE Karavanen var „prøvekørt“ adskillige Gange, for at alt skulde klappe paa Opbruddets Dag. Kamelerne var inddelt i Sektioner paa 12, som paa Marcherne var sammenbundne med tynde Kameltraadssnører, der løb fra den enes Næsebind til den foregaaendes Bagsadel. Den bageste Kamel i hver Sektion havde en stor Kobberklokke bundet om Halsen. Hvis en af de tynde Kamelhaarssnører brækker, vilde de bagvedgaaende Kameler øjeblikkelig standse for at græsse og Sektionens

Klokke blive tavs. Alle Klokkerne var stemt i hver sin Tone, saa man om Næterne straks vilde være i Stand til høre, i hvilken Sektion Uheldet var indtruffet. Den forreste af alle Karavanens Kameler, Lederkamel, havde en Lans fastbundet til sin Paksadel, og Lansen var prydet med en busket Yakoksehale og en Mængde Baand, som var beskrevet med magiske Formler, hvis Mening var at paakalde alle gode Magters Hjælp paa Rejsen og skræmme Mørkets Aander paa Flugt.

DEN daglige Samtale mellem de mongolske Karavanefolk drejede sig haardnakket om den forestaaende Langfart, ofte stillede de mig Spørgsmaal, der tydede paa, at den „Sorte Gobi“, Ørkenen, som vi maatte gennemrejse, inden vi naaede frem til Turkestans Oaser, rummede utallige Farer, som Mongolerne imødesaa med Frygt og Bæven.

Da ingen af mine Karavanefolk havde været saa langt mod Vest, satte jeg mig i Forbindelse med alle forbidragende Karavanefolk for at samle Oplysninger og eventuelt hverve en Vejviser. Mine Anstrængelser kronedes imidlertid ikke med Held: Kun faa kendte Ruten andet end af Omtale, og de faa, som havde befaret den, vilde absolut ikke gentage Forsøget. Det mest frygtede ved den „Sorte Gobi“ var Strækningen mellem Etsingol-Floden og Hami, Turkestans østligste Oase. Det var en Strækning paa ca. 32 fulde Dagsmarcher gennem en fuldstændig steril Stenørken. Paa hele denne Strækning fandtes der kun to Brønde. Disse Brønde var beliggende saaledes, at de inddelte hele Vejstrækningen i tre nogenlunde lige store Dele. Fandt man derfor begge Brøndene, frembød den „Sorte Gobi“ ingen uoverstigelig Hindring for gode Kameler. Men for en Karavane uden rutekendt Vejviser var de to Brønde lige saa vanskelige at opspore som en Bukseknap i en Drengelomme. Lykkedes det Karavanen at finde den ene af de to Brønde, vilde alle de nogenlunde gode Kameler klare sig frem til Hami, men mistede man begge Vandingsstederne, vilde selv de bedste Karavanedyr bukke under paa Vejen. * * *

DET var en stor Opgave, der laa foran os, og Bekymringerne formidskedes ikke ved Tanken om alle de uerfarne Videnskabsmænd, som vi havde Ansvaret for.

Nogle af de besindigste og dygtigste Karavanefolk begyndte at male Ekspeditionens Udsigter i dystre Farver, og de yngstes Begejstring dæmpedes, som Dagene led.

Som saa mange andre Naturfolk er Mongolerne fuldstændige Slaver af mange Slags Overtro. Hvis de mener, at de har overnaturlige Magter paa deres Side i et eller andet vanskeligt Foretagende, vil dette som Regel lykkes

En mongolsk Skonhed med en Hat, der sikkert ogsaa vilde være egnet til at vække Misundelse under mere civiliserede Himmelstrøg.

paa Grund af den Fortrøstning, med hvilken de griber det an, hvorimod de enkleste Opgaver ofte vil mislykkes, hvis Mongolerne mener, at det er de højere Magter til Mishag, da de i saadanne Tilfælde vil være paa spændt Udkik efter ethvert Tegn, de kan udlægge som Gudernes Straf.

I Samlingslejren var Mongolerne ved at blive af den Opfattelse, at deres Deltagelse i den planlagte Langrejse var imod Gudernes Vilje, og hver eneste Dag oplevede de Hændelser, som bekræftede denne deres Tro. En Kamel blev skambidt af Ulve, nogle andre fik Kolik paa Grund af det saftige Foraarssgræs, og en ung og kaad Mongol skar sig i en Finger — altsammen dagligdags Hændelser, som under Indtryk af den raadende Stemning blev udlagt som en Slags Forvarsler for kommende Ulykker. * * *

DEN følgende Morgen sendte jeg min højst betroede Livmongol op til det nærliggende Kloster med Presenter og Ofre til den der residerende „levende Buddha“ (en himmelsk Buddhas jordiske Reinkarnation). Mongolen havde Ordre til at berette om mine Bekymringer for Hans Hellighed samt at antyde, at den Byrde, der tyngede mit Hjerte, kun kunde fjernes af ham.

Nogle Dage senere kom Mongolen tilbage med en Kaldelse til den hellige Mand, og vi begav os straks af Sted. Ved Ankomsten til Klosteret fik vi anvist et hyggeligt Kvarter i en højstaaende Lamas Celle, hvor vi af underdanige Munke fik serveret duftende Te og forskellige smaa Osteretter. Timerne gik, og Skumringen i Cellen blev til Natmørke, der kun oplystes af Alterbordets flakkende Kandelaber og Fyrfadens matte Glødeskær. En Munk kom til Syne i Døren for at vinke min Mongol ud af Værelset, og jeg blev alene tilbage i den stille Celle.

Med eet kom min Mongol atter til Syne i Døraabningen, hvorfra han gjorde

Tegn til mig om at følge efter. Han straaledede af Glæde, thi han havde tilbragt lang Tid alene med den levende Buddha, som havde spurgt ham om meget og forklaret ham endnu mere. Og den levende Buddha havde velsignet ham og skænket ham den Amulet, som nu hang om hans Hals.

Ved Indgangen til den Helliges Bølg blev vi mødt af to tavse Munke, der med Haandbevægelser bød os følge ham ind til selve den hellige Stol. Stille og lidt benovede tog vi Plads indenfor den tykke Piltportiere, der dækkede Indgangen, for at værne vore Øjne til Rummets dunkle Belysning. Luften var mættet med Røgelse, der ulmede fra to store Offerskaale paa Alterbordet, hvorfra to høje Smørlamper kastede et flakkende Lysskær i Rummets Baggrund.

* * *

EN svag Røst, der syntes at komme langt borte fra, bød mig træde nærmere, og jeg fulgte Lyden, til jeg opdagede en Slags Tronstol, hvorpaa en Olding sad, indhyllet i en sid, brandgul Robe. Alvorsfulde Øjne betragtede mig — et magnetisk, uforklarligt Blik sugede noget i mig mod sig.

„Du staar foran et stort Opbrud. Jeg ser dine Spor. Din Færd gaar mod Vest!“ Ud fra sit vide Ærme trak den levende Buddha et blaat Silkeklæde, som han bredte ud foran sig. I Klædet laa en Sølvaske, hvorfra han tog tre Ryghvirvelknogler. Med lukkede Øjne mumlede han en Formel, hvorefter han lod Knoglerne falde paa Klædet med et Fingerkast. Dette gentoges tre Gange, og efter hvert Kast iagttog han nøje Benstykkernes liggende eller staaende Stilling og deres indbyrdes Afstand.

„Zajagan“, sagde han, „Jeg ser din Vej. Du blev født i den hellige „Ildabes Aar“ (1896), „Ildharen“ (1927), „Jorddragen“ (1928) og „Jernormen“ (1929) er dig bevaagne. Din Vej gaar mod Vest ligesom Livets Sol. Jeg ser dine Spor. En stor Hutuktus (levende Buddha) venter dig, og eders Møde er Gudernes Vilje. Gaa, Zajagan ligger foran dig!“

Den levende Buddha gled bort i tavs Meditation, og en Munk rørte ved os for at antyde, at vi skulde gaa.

* * *

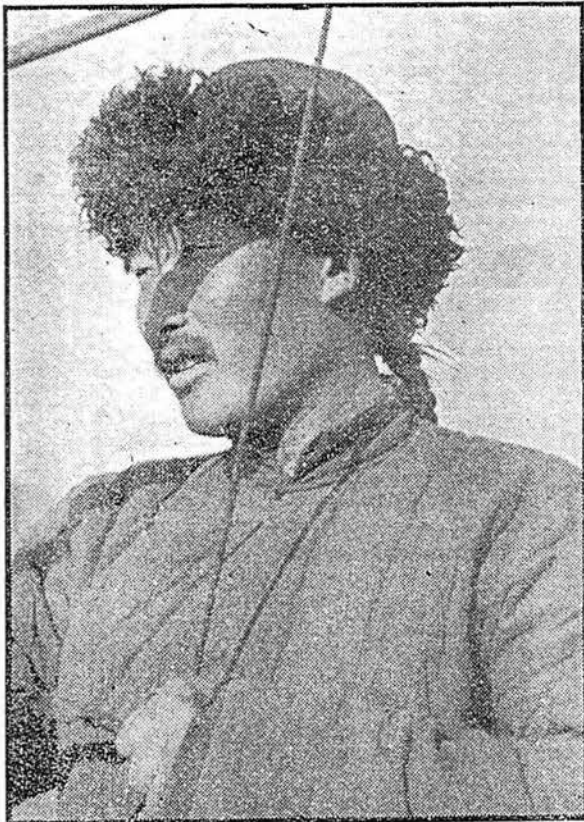
Den mørke Foraarsnats Friskhed mødte os i Tempelgaarden. Klosteret sov, kunde smaa Klokker under Tempeltagene ringlede en Steppenattens stille Melodi, og over Tagene anede man et blegt Stjerneskeer. Luften bragte Anelse om kommende Lykke: det var, som om man hørte Suset af Trækfugles Vingeflag. Min Mongol rørte ved min Arm, og da jeg vendte mig mod ham, saa jeg, hvordan hele hans smilende Ansigt straaledede af Lykke. „Zajagan“, hviskede han, „det er den største Lykke af alle — det er Rejselykke!“

Den følgende Dag og de følgende Aftener maatte vi fortælle og genfortælle om vort Besøg hos den levende Buddha, og det var, som om hans Løfte om Zajagan havde forvandlet hele Lejrens Stemning. Nu var vi klare til Opbrud, thi alle var paa Forhaand overbeviste om, at Guderne vilde blæse Medvind paa vor Vej.

Eftertryk — ogsaa i Uddrag — forbudt.

LÆS I MORGEN:

EN ØRKENFEST

En mongolsk Bueskytte gør klar til Skud.

Liste over Henning Haslund-Christensens skrivelser

Af Henning Haslund-Christensen

- [19**]: **En dansker i ørkenen.** pp: *- * in "Læsning for 5. skoleår", (Editors): Gergersen & Nordentoft, * p (København: *).
- [1932]: **Jabonah.** 232 p. (København: Gyldendal) - 1. udgave 1932 (5.000 styk), 2. genoptryk 1932 (2.000), 3. tryk 1937 (3.000), 4. tryk 1946.
- [1932]: **Jabonah - Äventyr och upplevelser blandt Centralasiens Nomader.** 423 p. Oversat fra dansk af Arvid Hj. Uggla (Stockholm: Bonniers Förlag) - (Stockholm 1947:1-393).
- [1933]: **Jabonah. Pionjärliv i Mongoliet.** 196 p. Forkortet ungdomsudgave (Stockholm).
- [1934]: **Jabunaa Seikkailuja ja elämyksia kesji-aasian paimentolaisten seassa.** 439 p (Helsinki: *).
- [1934]: **Mongol. Journal of the Royal Central Asian Society,** 21(3):453-463 (London).
- [1934]: **Tents in Mongolia (Yabonah).** Adventures and Experiences among the Nomads of Central Asia. 366 p (London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co, Ltd.).
- [1934]: **Zajagan - Minne och Intryck Från Tre Års Vistelse i Mongolernas Nomadvärld.** 453 p. Oversat fra dansk af Estrid Ancker (Stockholm: Albert Bonniers Forlag).
- [1935]: **Den Hvide Ataman. Jule-roser,** pp: *- * (København: Gyldendal).
- [1935]: **Men and Gods in Mongolia (Zayagan).** 358 p. (London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co, Ltd)
- [1935]: **Men and Gods in Mongolia (Zayagan).** 358 p. (New York: National Travel Club).
- [1935]: **Zajagan.** 244 p (København: Gyldendal) - 1. udgave 1935 (5.000 styk), 2. genoptryk 1935 (1.000), 3. tryk 1947.
- [1935]: **Kesyton Aasia. Muistoja kolmivuotisesta oleskeluska Mongolien paimentolaismailmassa.** 440 p. (Helsinki: *) - (Titel: Det Wilde Asien. Minder fra et 3-årigt ophold i Mongolernes Nomadeverden).
- [1935]: **Musik och folksagor. Ymer,** 55:333-335 (Stockholm).
- [1936]: **Vor Tids Ungdom higer efter at træde i Hedins Fodspor. Berlingske Tidende Aften,** 6. januar 1936 (København).
- [1936]: **Zajagan. Menschen und Götter in der Mongolei.** Mit einen Vorwort von Sven Hedin. 276 p. (Stuttgart & Berlin: *).
- [1937]: **Stang v Mongolsku. "(Yabona)".** 342 p. (Praha: *) - (Titel: Bosteder i Mongoliet).
- [1937]: **Mongolerne. Kronik i Politiken,** 26. maj 1937 (København).
- [1938]: **In the Mongol Encampments, 1937. Journal of the Royal Central Asian Society,** 25(2):175-192 (London).
- [1939]: **Jabonah. Abenteuer in der Mongolei.** (Aus dem Dänischen übers. von H. de Boor) * p. (Leipzig).
- [1941]: **En levande Buddha. En gudomlighet som utdelar syndaförlåtelse. Ljusglintat från Mongoliet,** 11:245-248 (Stockholm).
- [1942]: **Drømmen om en bedre Verden. B.T.,** 28. februar - 24. marts 1942, part 1-21 (København): 1: Djarve Slag for gamle Danmark. 2: Den første Plovfure. 3: Den fuldkomne Tilværelse. 4: De gode og velmenende Aander. 5: Hertug Larsson og andre hvide Skæbner. 6: Mødet med den røde Tjeka. 7: Den hellige Knallert. 8: Paa Ulvejagt med Dangersung. 9: Et Menneske i Ulveham. 10: Med Jetom paa Eventyr. 11: Bagbundet ventede jeg paa Døden. 12: Sporene i Fængselsgaarden. 13: Slangen i Paradisets Have. 14: En krank dansk skæbne. 15: Mødet med den hvide Ataman. 16: Drømmen, der brast. 17: Pigen, der fandt melodien. 18: Mødet med Den levende Buddha. 19: En ørkenfest. 20: Lærken og hunden i Den sorte Gobi. 21: Astrolog-lamaernes møde.
- [1942]: **Mongolske billeder.** pp:55-62 i "Omkring Radioen Vinteren 1941-1942", redaktør: Sven Alkærsig & Jens Fr. Lawaetz, * p. (København).
- [1943]: **On the Trail of Ancient Mongol Tunes.** pp:13-38 in "The Music of the Mongols. Part I: Eastern Mongolia", *Reports from the Scientific Expedition to the North-Western Provinces of China under the Leadership of Dr. Sven*

Hedin. The Sino-Swedish Expedition. Publication 21, vol VIII, Ethnography 4, pp:1-100 (Stockholm).

[1943]: **Jabonah. Abentener i der Mongolei.** Mit einen Geleitwort von Sven Hedin. 304 p. (Leipzig: *).

[1943]: **Oasen bag Ørkenen.** *Berlingske Tidende*, Søndags Magasin, 27. juni 1943:8-10 (København).

[1944]: **Mit møde med en Mongolsk kunstner.** *Juleroser*, 4 p. (København: Gyldendal).

[1944]: **Mongolske troldmænd.** *Fra Nationalmuseets Arbejdsmark*, 1944:5-20 (København: Nationalmuseet).

[1945]: **Asiatiske Strejftog.** 257 p. (København: Gyldendal) - 1. udgave 1945 (5.000 styk), 2. genoptryk 1946 (3.000).

[1945]: **Asiatiska Strövtåg.** Med illustration av Lodai Lama från Khalkha-Mongoliet. Översat av Mammie Haslund. 260 p. (Stockholm: *).

[1945]: Forord, pp:7-9 i Alexandra David-Neel: **Over alle bjerge til Lhasa.** * p. (København: Westerman).

[1945]: **Mongoliet: Kvinde fra Efu-Khalkha Stammen.** pp:51-52 i "Eventyrerne fortæller om usædvanlige Oplevelser paa usædvanlige steder", redaktør: Knud Clauson-Kaas, * p. (København: Gyldendal).

[1946]: **Mongolske Frisurer.** *Fra Nationalmuseets Arbejdsmark*, 1946:87-99 (København: Nationalmuseet).

[1948]: **Landgang.** kronik, *Politiken*, 7. maj 1948 (København).

[1949]: **Mongolian Journey.** 232 p. (London: *) - (Engelsk udgave af Asiatiske Strejftog).

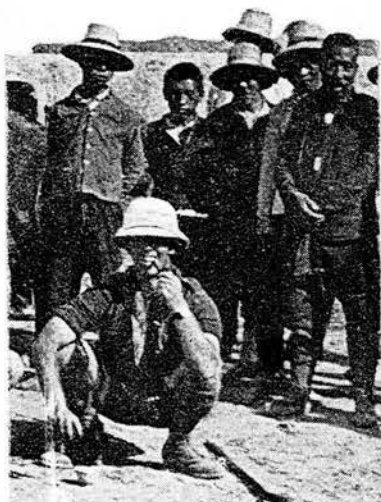
[1954]: **Rhapsodite Mongole.** 254 p. (Paris: *) - (Fransk udgave af Asiatiske Strejftog).

[1988]: **Mongolske Troldmænd.** pp:119-136 i "Dannebrog på Stepperne" Et genoptryk af 8 danske artikler om Centralasien, skrevet 1906-1956. Redaktør: Kurt Villads Jensen, 169 p. (København: Museum Tusulanums Forlag).

[1992]: **Men and Gods in Mongolia.** 358 p. Genoptryk af engelsk udgave af "Zajagan". (Stelle, Ill: Adventures Unlimited Press).

[1995]: **In Secret Mongolia.** 366 p. Genoptryk af engelsk udgave af "Jabonah". (Kempton, Ill: Adventures Unlimited Press).

[1996]: Mongolsk udgave af "Jabonah". 230 p. (Ulaanbaatar).

Anmeldelser af Henning Haslund-Christensen

ANDERSSON, Johan Gunnar [1932]: **Sobelslätten.** *Svenska Dagbladet*, 23. november 1932 (Stockholm) - Anmeldelse af "Jabonah".

ATTORPS, Gösta [1945]: **Hos mongolerna.** *Svenska Dagbladet*, 1. juli 1945 (Stockholm) - Anmeldelse af "Asiatiske Strejftog".

HEDIN, Sven [1935]: **Henning Haslund: Zajagan.** *Geografisk Tidsskrift*, 38:133-136 (København: Det Kongelige Dansk Geografiske Selskab).

JENSEN, N. P. [1932]: **Et dansk Eventyr i Mongoliet.** *Holbæk Amts Venstreblad*, 28. november 1932 (Holbæk) - Anmeldelse af "Jabonah".

NIELSEN, Niels [1936]: **Bogen om Torguterne.** *Dagens Nyheder*, 7. januar 1936 (København) - Anmeldelse af "Zajagan".

O.E. [1935]: **"Zajagan" - En Bok fra Central-Asia.** *Nationen*, 19. oktober 1935 (Oslo).

Vidi [1936]: **Mongolernes Musik skal forynge Evropa.** *Politiken*, 9. januar 1936 (København).

Haslund i Kina på vej til Mongoliet i 1923.

Interviews med Henning Haslund-Christensen

E.D. [1935]: **Paa Mongoliets vidstrakte Sletter.** *Tidens Kvinder*, 31. november 1935 (København).

[1947]: **Asien-Ekspeditionen til Munke, der ikke kender 1. eller 2. Verdenskrig - Den tredje Danske Centralasiatiske Ekspedition er nu rejseklar.** *Nationaltidende*, Interview, 11. oktober 1947, p:5, spalte: 2, 3, 4 (København).

[1947]: **Danske Videnskabsmænd til Afghanistans bjerge - Omfattende Studier og Undersøgelser bl.a. af gamle Religioner og det flyvende Egerens Liv.** *Land og Folk*, Interview, 11. oktober 1947, p:7 (København).

[1947]: **København Centrum for al Forskning af Central-Asien. Henning Haslund-Christensens store Ekspedition foran Afrejse.** *København*, Interview, 11. oktober 1947, p:7, spalte: 1,2 (København).

Artikler om Henning Haslund-Christensen

Anonym [1947]: **Haslund Christensens Samlinger fra Mongoliet.** Billeder i *B.T.*, 14. august 1947 (København).

ANDERSSON, J. G. [19**]: **Some Folk-lore Notes in Haslund's Jabonah.** *Eurasia Septen Trionalis Antiqua*, 9:*-* (*).

EDELBERG, Lennart & Klaus FERDINAND [1958]: **Arselan.** *Naturens Verden*, *(*) :257-288 (København).

EDELBERG, Lennert [1979]: **Haslund-Christensen, Henning.** *Dansk Biografisk Leksikon*, 6:63-65 (København: Gyldendal).

GILBERG, Rolf [1988]: **Haslund-Christensens Mongolsamling.** *Jordens Folk*, 23(3+4):114-117 (København: Dansk Etnografisk Forening).

GILBERG, Rolf [1996]: **En dansk helt.** *Jyllandsposten*, kronik, 30. august (Århus).

HARE, Kirsten [1956]: **Tigergudens Danske Ven. Med Haslund-Christensen i Central-Asien.** *Gyldendals lette læseserie*, 5, 112 p. (København: Gyldendal).

JARRING, Gunnar [1937]: **Haslund-Christensen, Henning.** spalte 698 i "Svensk Uppslagsbok, Tilläggsband (Malmö).

KØIE, Aase [1950]: **Med Haslund-Christensen i Afghanistan.** 96 p. (København: Skandinavisk Bogforlag).

LINDEMANN, Kelvin [19**]: **Haslund-Christensen.** pp:117-118 i "Med Eventyrerne over alle grænser", * p (København: Hassings Forlag).

SIIGER, Halfdan [1948]: **En Ekspedition bryder op.** *Socialdemokraten*, kronik, 3. marts 1948 (København).

SPIES, Margrethe [1943]: **Hvor Hestene har Vinger og Kvinderne Frihed.** *Tidens Kvinder*, 3 p, 8. juni 1943 (København).

Nekrologer

Anonym [1948]: **Haslund-Christensen, Henning.** Nekrolog, *Berlingske Tidende*, 14. sept. 1948, (København).

Anonym [1949]: **Henning Haslund-Christensen in memoriam.** *Journal of the Royal Central Asian Society*, 36(1):6-7 (London).

ANAS, Dr. [1948]: **Haslund-Christensen, Henning.** Tale holdt af rektor ved Kabul Universitet i anledning af Henning Haslund-Christensens begravelse. *Afghanistan*, 3(3):36-37 (Kabul).

HEDIN, Sven [1948]: **Till minnet av Henning Haslund-Christensen.**

NIELSEN, Niels [1949]: **Henning Haslund-Christensen, Ekspeditionsmanden og forskeren.** *Geografisk Tidsskrift*, 49:1-4 (København).

SCHOMBERG, R. C. F. [1949]: **In memoriam: Henning Haslund-Christensen.** *Journal of the Royal Central Asian Society*, 36(1):6-7 (London).

SIIGER, Halfdan [1948]: **Haslund-Christensen, Henning.** Nekrolog, *Afghanistan*, 3(3):33-35 (Kabul).

Fra venstre ses: Ole Krebs, Carl Krebs, Kaj Borgstrøm og Henning Haslund-Christensen under et hvil i Chakhar, Indre Mongoli på vej til forsøgsgården i Ydre Mongoli i 1923.

INDHOLD

Forsiden	1	Årstal i Henning Haslund- Christensens liv	11	Nationalmuseet og Haslund	21
Dansk Mongolsk Selskab	2	Kaare Grønbech: En af de sjældne faa blandt Eventyrerne	12-13	Margrethe Spies: Hvor hestene og vinger og kvinderne frihed	22-25
Fra Redaktionen	2	Niels Nielsen: Henning Haslund- Christensen - Ekspeditions- manden og forskeren	14-26	Henning Haslund-Christensen: Drømmen om en bedre verden (18): Mødet med den levende Buddha	26-28
Rolf Gilberg: Henning Haslund- Christensen (1896-1948)	3-7	Socialdemokraten: Haslund-Christensen pludselig død i Indien	16-17	Bogliste over Henning Haslund- Christensens skriverier	29-31
Geografisk Tidsskrift: Den 3. Danske Central- asiatiske Ekspedition	8-9	nls (Berlingske Tidende): Haslund-Christensen død paa Ekspeditionsmarken i Asien	18-20	Bagsiden	32
Knud Paludan: Henning Haslund- Christensens sundhed og død	10-11				

ISSN nr 0905-9505
